

Toidukaupade hinnamarginaalid

Põllumajanduslikud rakendusüringud ja
arendustegevus aastatel 2015–2021

2017. aasta vahearuanne

Töö tellija: Maaeluministeerium

Projektis osalevad:

Katrin Nittim, Marje Josing, Maris Viileberg, Mati Reiman, Viivika Savina

Eesti Konjunkturiinstituut

Rävala 6

19080 Tallinn

Tel 668 1242

Faks 668 1240

E-post eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Väljaande andmete kasutamisel või tsiteerimisel tuleb viidata allikale.

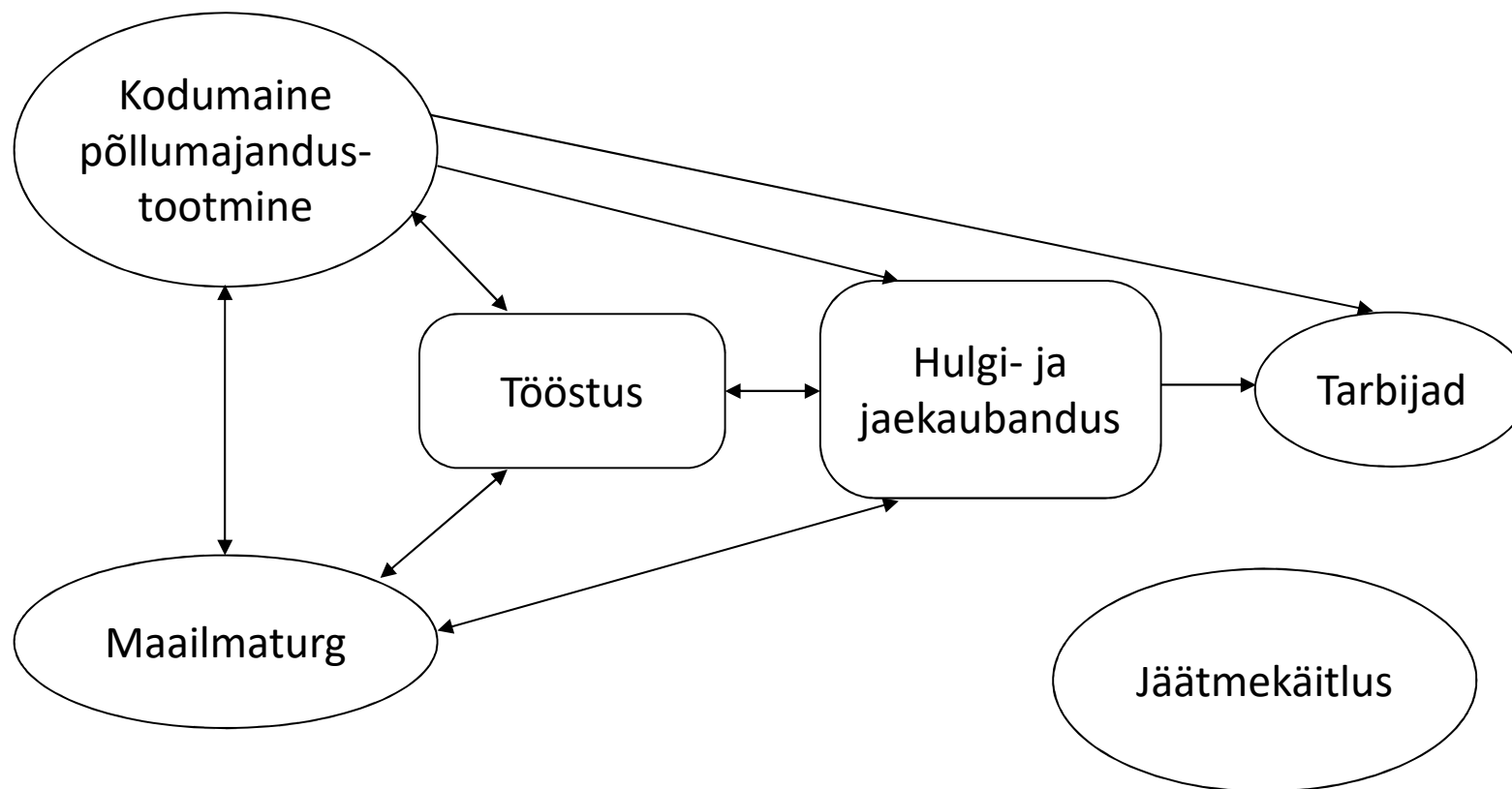
Sisukord

Hinnamarginaalide mõjurid	4
Piimatooted	10
Teraviljatooted	33
Köögivil	38
Lihatooted ja munad	48

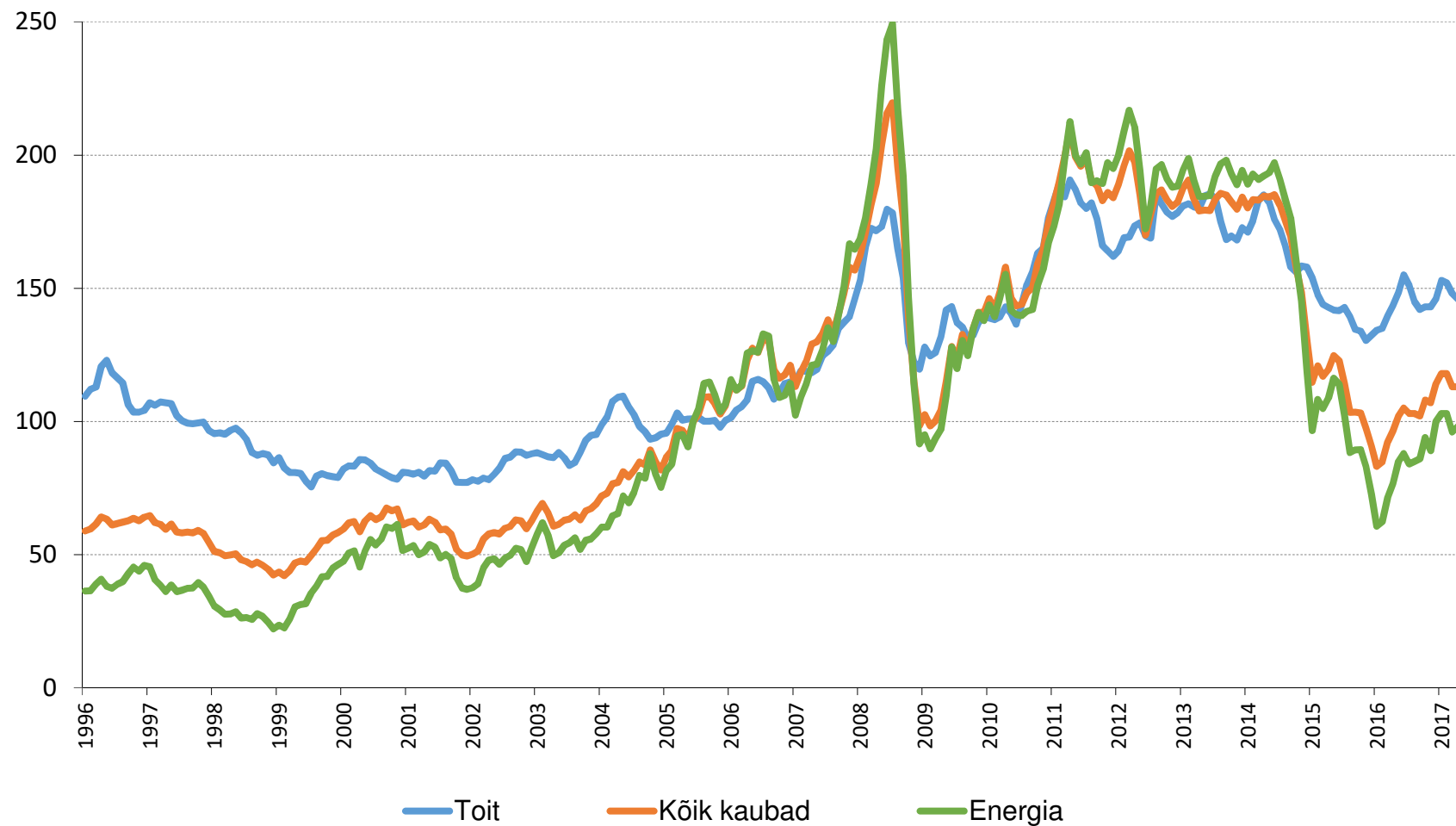
HINNAMARGINAALIDE MÕJURID

- Tarneahel koosneb tootmise, töötlemise, turustamise, tarbimise ja jäätmekäitluse lülidest. Toidutarneahela probleemidega tegeletakse EL tasemel aina tõsisemalt, kuna põllumajandussaaduste hinnad on viimase 10 aasta jooksul olnud maailmaturul eelnevate kümnenditega võrreldes oluliselt volatiilsemad, mis muudab volatiilsemaks ka EL liikmesriikide hindu. Samas on tarneahela lülidel väga erinev turujõud, esinevad ebaausad kauplemistavad ja põllumajandusturgude kriiside mõju jaotub tarneahela lülide vahel ebaühtlaselt. Eesmärgiks on muuta toidu tarneahel paremini toimivaks.
- Eesti on maailmaturult hinnavõtja, mitte hinnakujundaja. Eesti siseriiklikud hinnad on väga tugevas korrelatsioonis maailmaturu hindadega ning on maailmaturu hindadest veelgi volatiilsemad.
- Toidukaupade hinnamarginaalide jaotus aitab iseloomustada tarneahela toimimise efektiivsust, erinevate lülide turujõudu ja ettevõtete kasumlikkuse muutust turukonjunkturi muutumise tingimustes.

Põllumajandussaaduste tarneahel

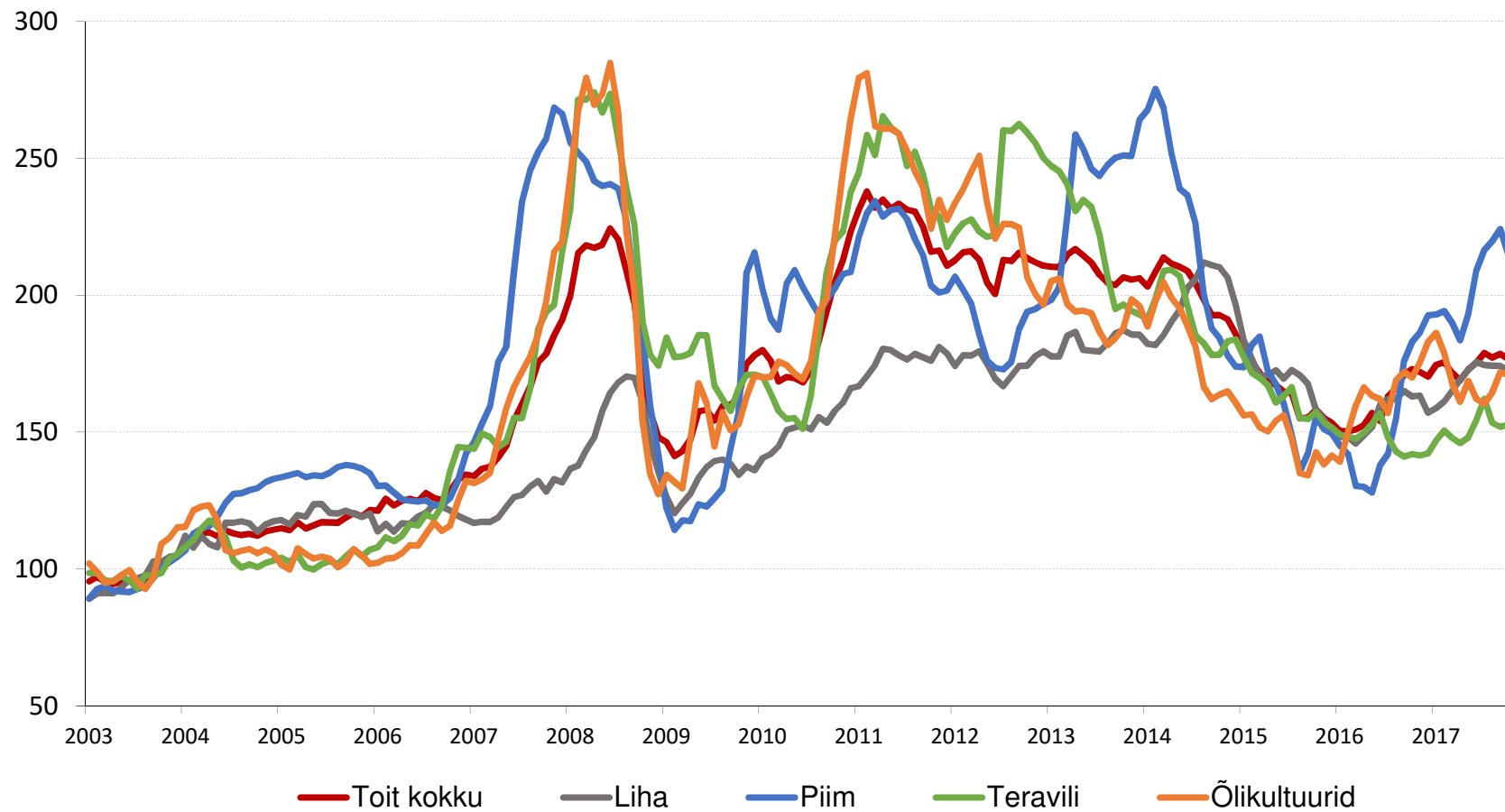

Maailmaturu hinnaindeksid (2005 = 100)

Allikas: IMF

Toidu maailmaturu hinnad (2002-2004=100)

Allikas: FAO

- EKI uurimuses mõõdab hinnamarginaal rahalises väärtuses osa, mille said tooteahela erinevad lülid jaehinnast. Marginaalis sisalduvad vastavas tootmisahela lülis vaatlusaluse toote tootmiseks, turunduseks ja müügiks tehtud kulud ning kasum.
- **Töötleja marginaal** (M_t) on arvutatud järgmiselt: töötleja väljamüügihinnast (P_t) on lahutatud toote tootmiseks kulunud põhitootaine kulu (P_f), mis on arvutatud tooraine hinna ja tooraine sisalduse järgi vastavas tootes.

$$M_t = P_t - P_f$$

- **Kaubanduse marginaal** (M_j) on arvutatud järgmiselt: jaehinnast (P_j) on lahutatud käibemaks (KM) ning töötleja väljamüügihind (P_t).

$$M_j = P_j - KM - P_t$$

- **Käibemaks** (KM) – vastavalt käibemaksuseadusele 20% maksustatavast väärtusest.
- **Jaehind** – kauplustest kogutud toodete müügihinnad koos käibemaksuga.
- **Kokkuostuhind** – põllumajandustootjatele nende toodete ostmisel makstud keskmine hind (käibemaksuta).
- **Tööstusest väljamüügihind** – tööstusettevõtete toodangu keskmine müügihind esimesele kliendile (olenemata sellest kas müüdi Eestisse või ekspordiks) käibemaksuta.
- Alljärgnevatel joonistel on marginaalid antud toodete lõikes nii rahalises väärtuses kui ka protsentuaalse jaotusena.

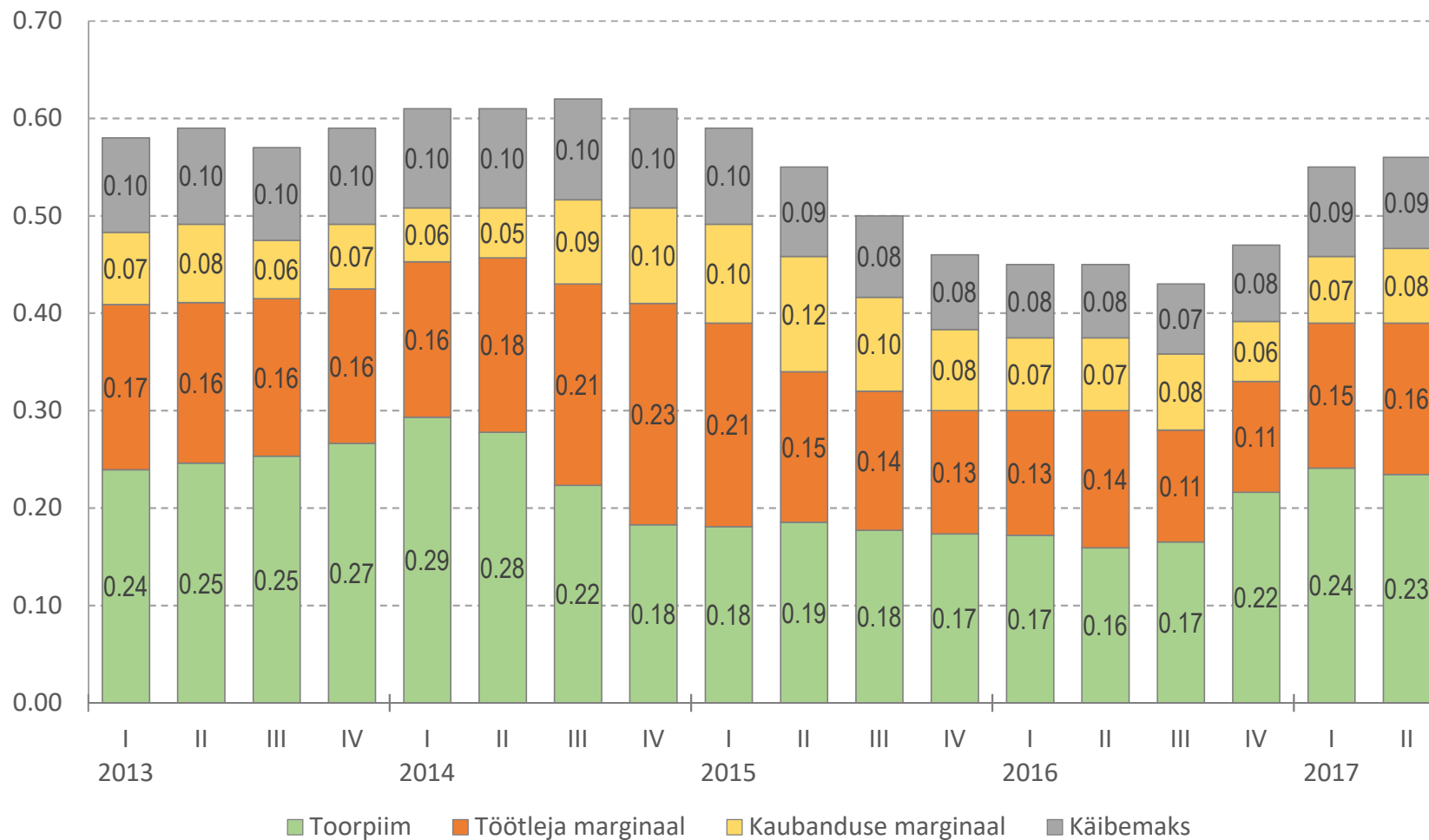
PIIMATOOTED

- Piimaturg on teinud viimase 4 aasta jooksul läbi olulise konjunkturimuutuse. 2014. aasta kõrgkonjunkturile järgnesid 2015. aastal Vene turu sulgumisest ja EL piimakvootide kadumisest tingitud ületootmine ja hindade kiire langus. 2016. aasta oli tootjatele kriisiaastaks. 2017. aastal on hinnad taas tõustrendil ja turg taastumas.
- Eesti tootjate hinnad langesid kriisis enam kui Euroopa Liidus keskmiselt, sest kaotati nii otseselt Vene turu ekspordi kadumise tõttu kui ka toorpiima ekspordi vähenemise tõttu teistesse Balti riikidesse.
- Piimaturu kriisile reageerisid hinnad kõigil tasemetel, kuid kõige enam langesid tootjate hinnad.
- Elanike sissetulekute tõus ja kasvav nõudlus võimaldasid hoida Eestis jaehinda stabiilsemana.
- Kõrgema lisandväärtusega tooted (juust) kaotasid kriisis oma jaehinda vähem kui väiksema lisandväärtusega tooted (kilepiim).
- Kriisis kaotasid kõige enam hinnamarginaalis põllumajandustootjad. Kõige vähem kaotas kriisis kaubandus (kohati isegi suurendas kasumlikkust).
- Tingituna tarneahela tasakaalustamatusest (piima tootmismahht ületab oluliselt piimatööstuse tootmisvõimekust ja siseturu nõudlust), on tootjad tugevas sõltuvuses välisuru nõudlusest ja tööstuste ekspordivõimekusest.

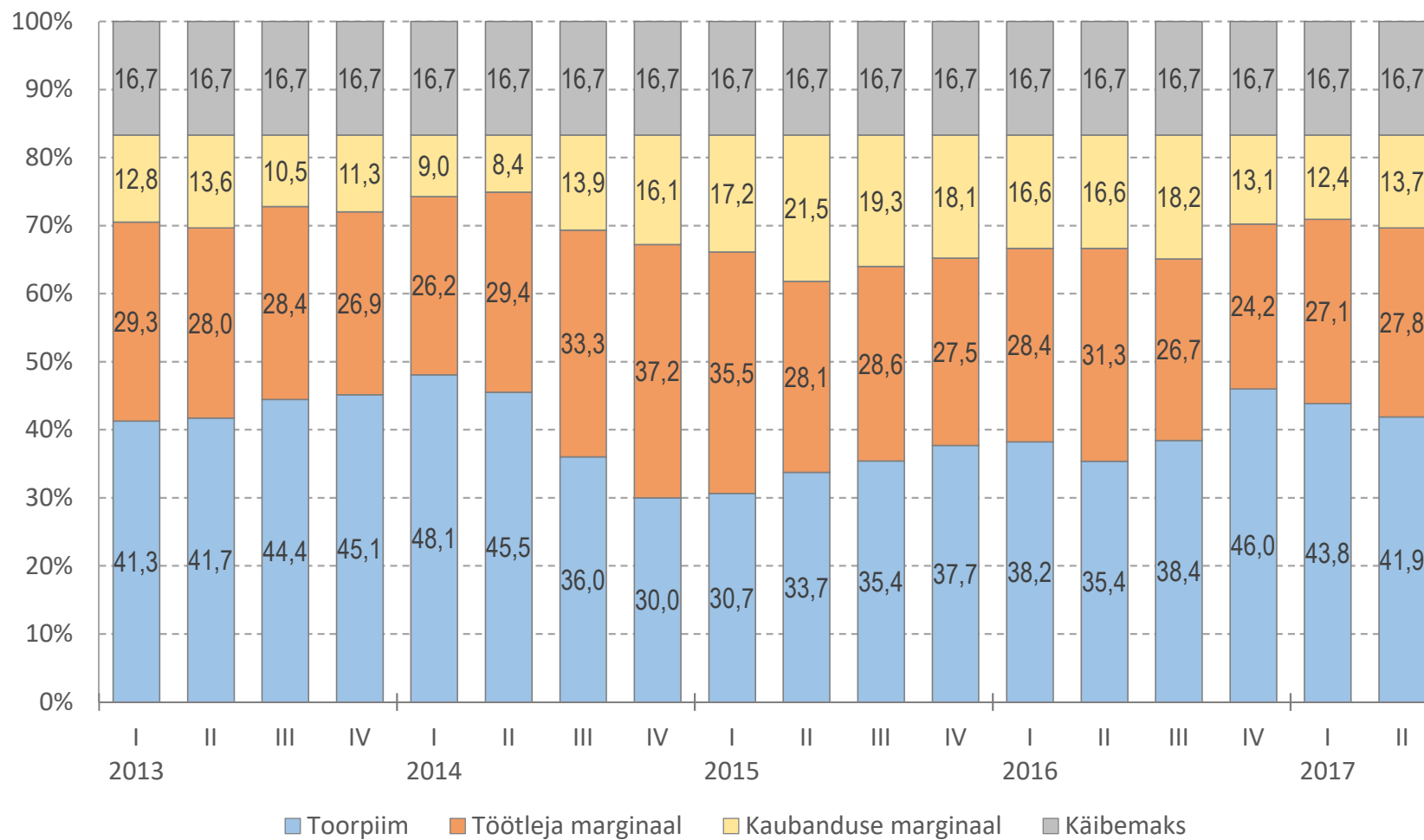
Piima kokkuostuhind Eestis ja EL-s (€/100 kg)

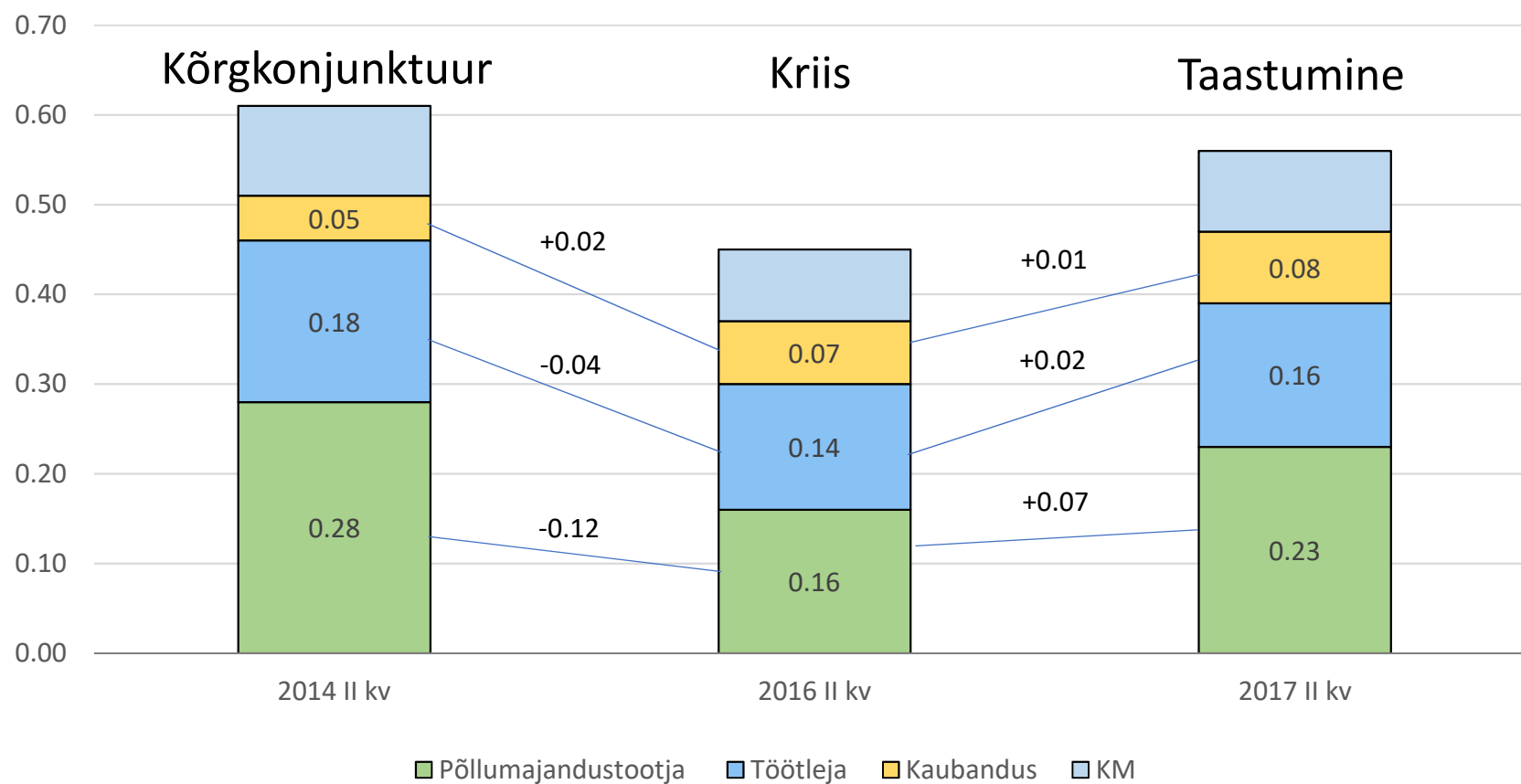
Hinnamarginaalide jagunemine: piim 2,5%, 1l kilepakend (€/l)

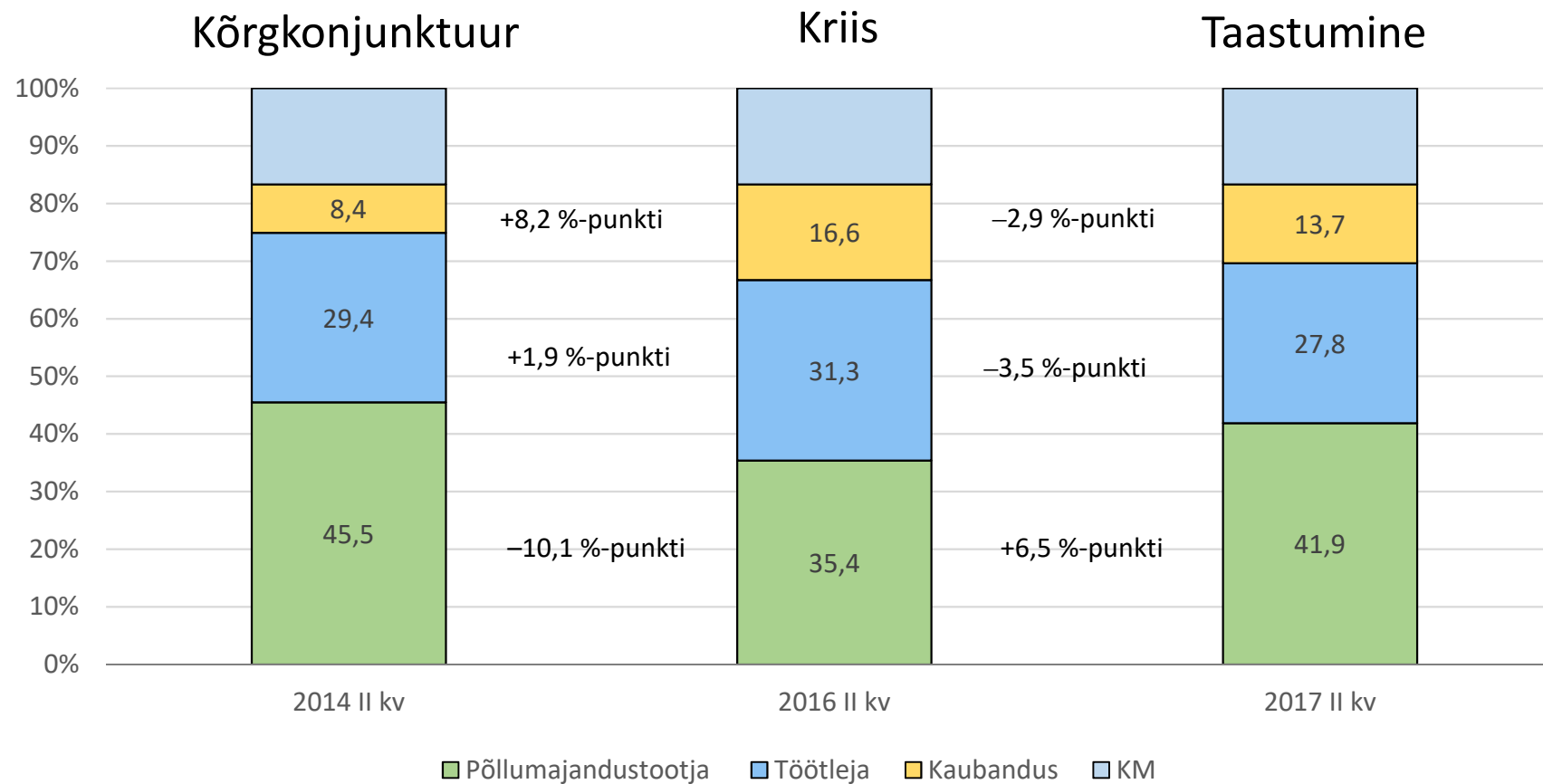
Hinnamarginaalide jagunemine: piim 2,5%, 1l kilepakend (%)

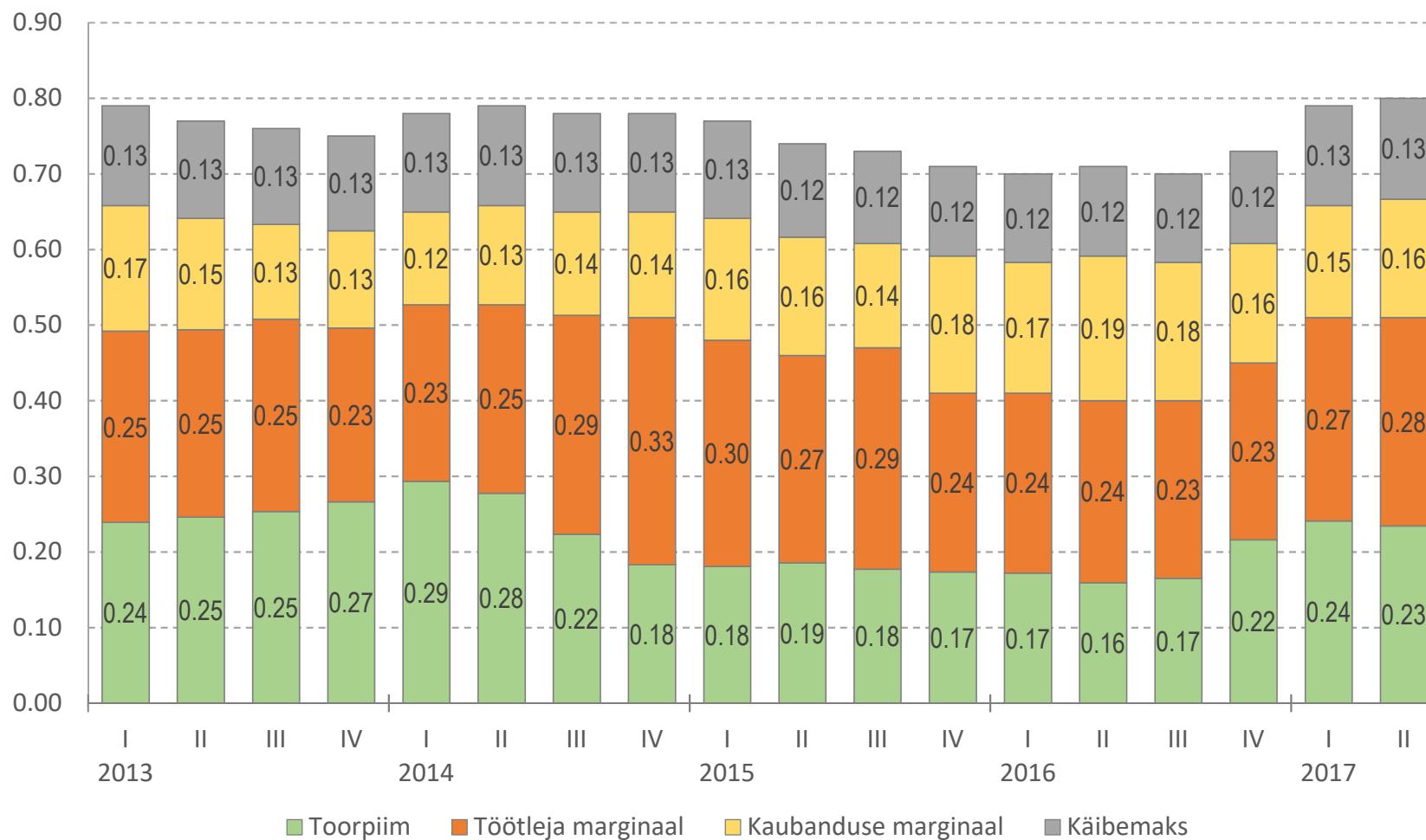
Piima hinnamarginaalide jagunemine (€, 1l kilepakend, 2,5%)

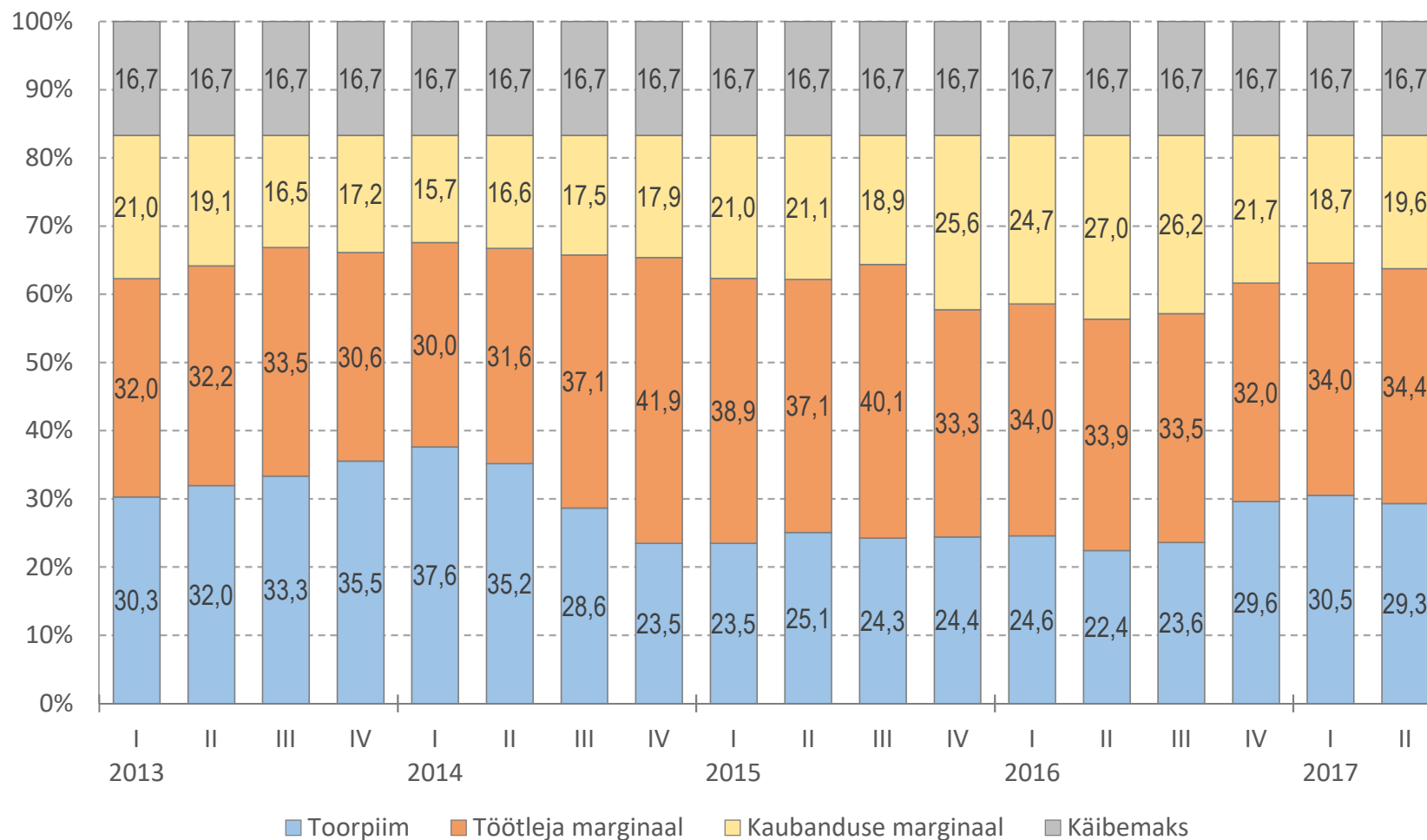
Piima hinnamarginaalide jagunemine (%, 1l kilepakend, 2,5%)

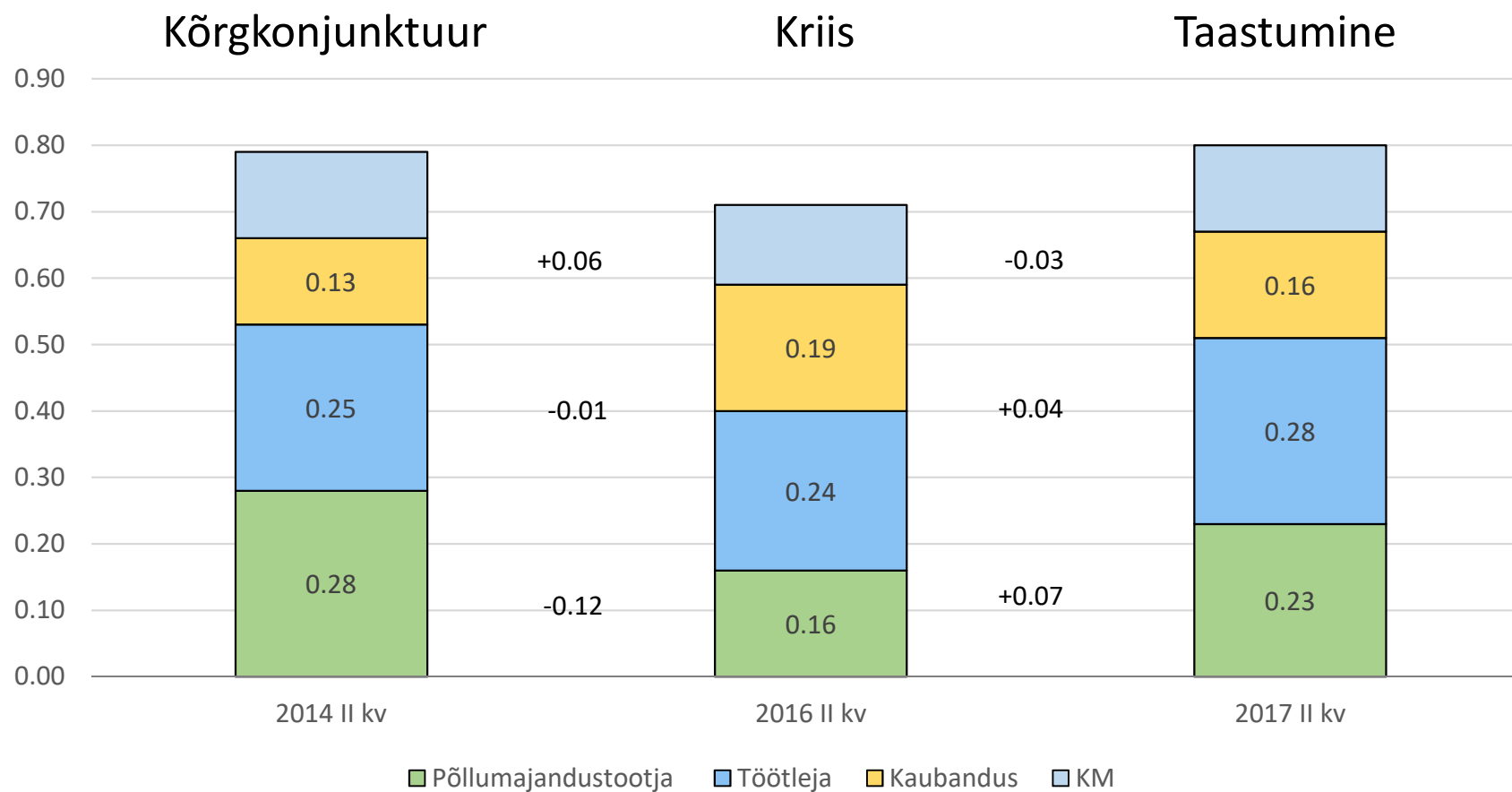
Hinnamarginaalide jagunemine: piim 2,5%, 1l purepakend (€/l)

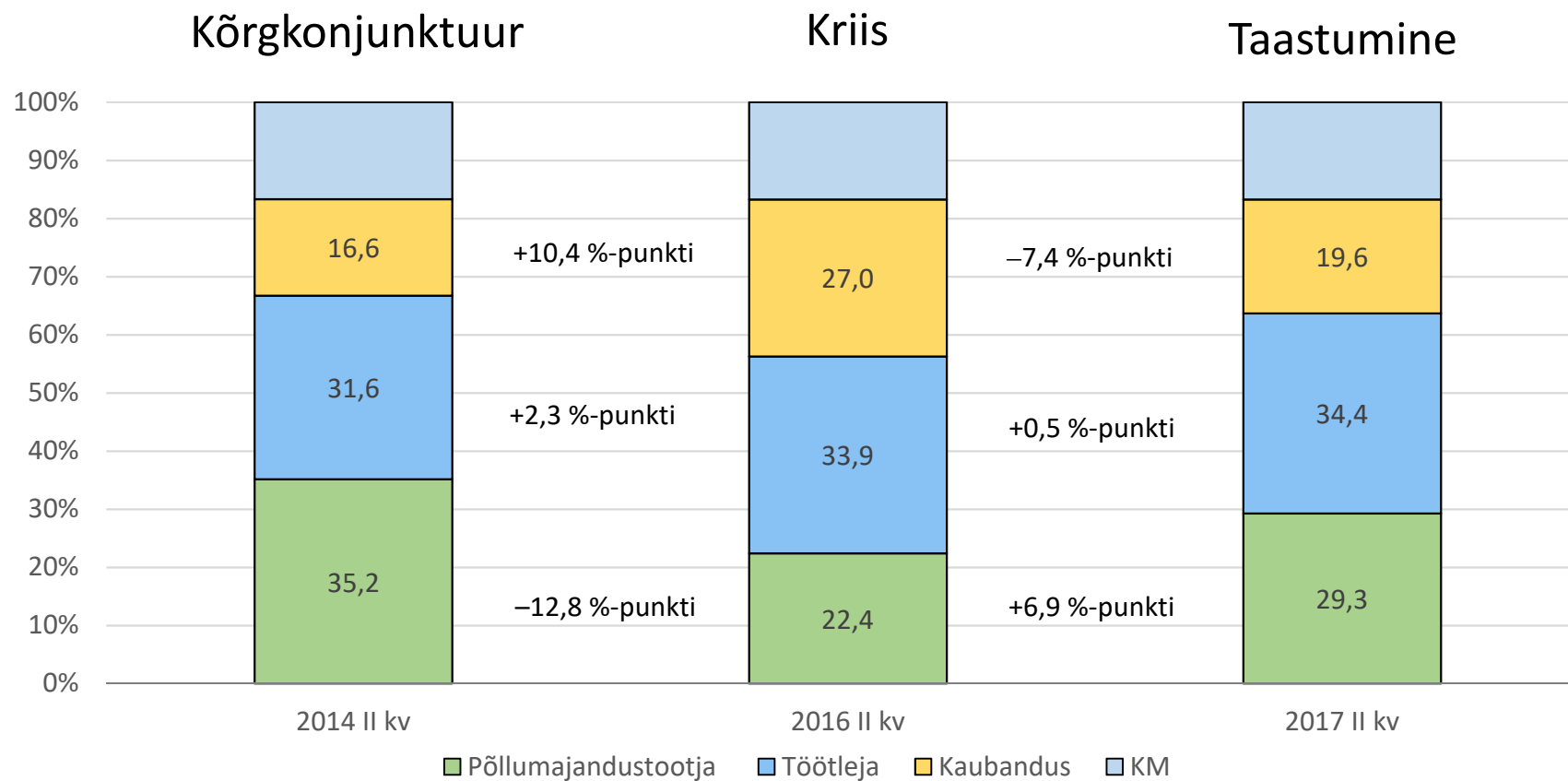
Hinnamarginaalide jagunemine: piim 2,5%, 1l purepakend (%)

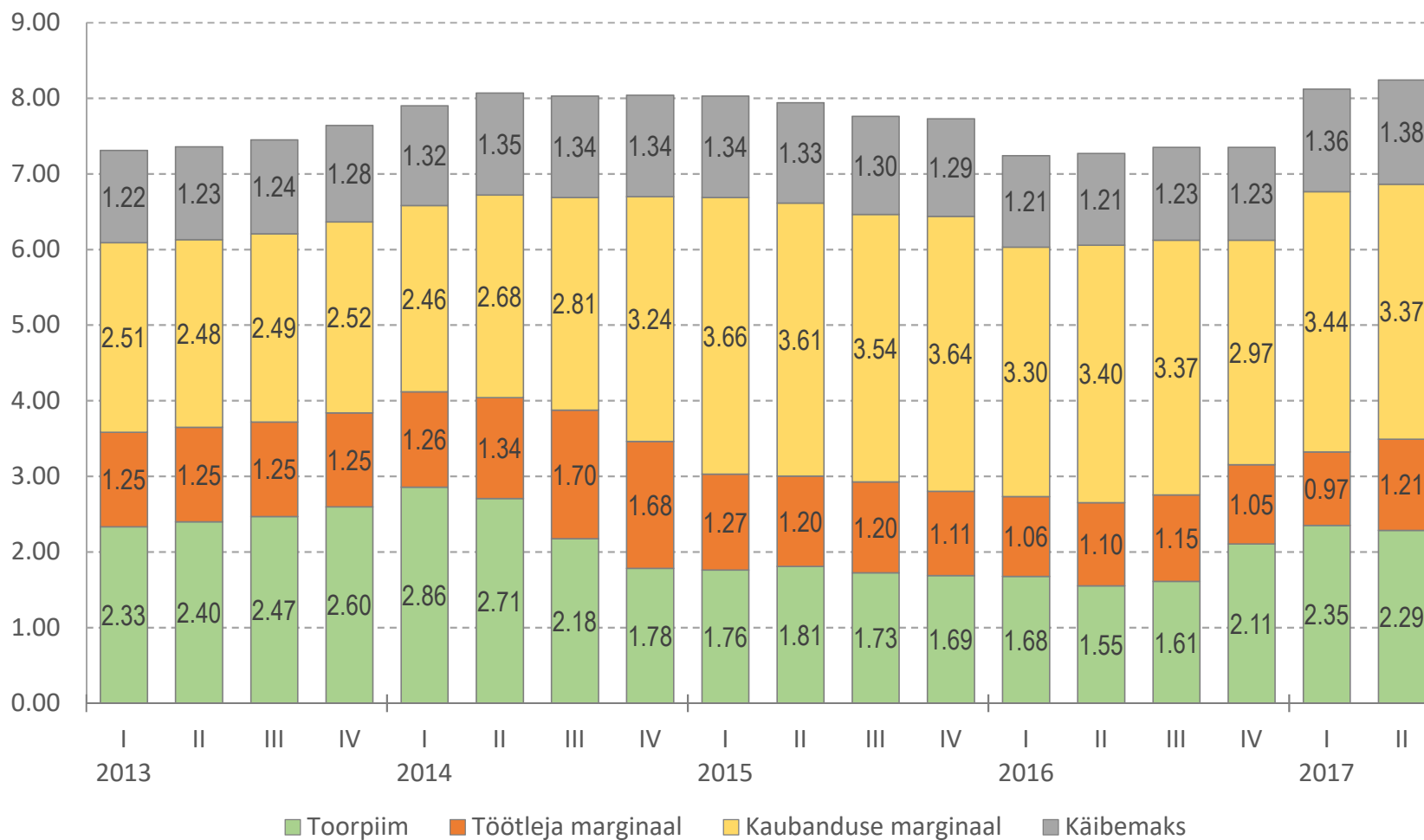
Piima hinnamarginaalide jagunemine (€, 1 l purepakend, 2,5%)

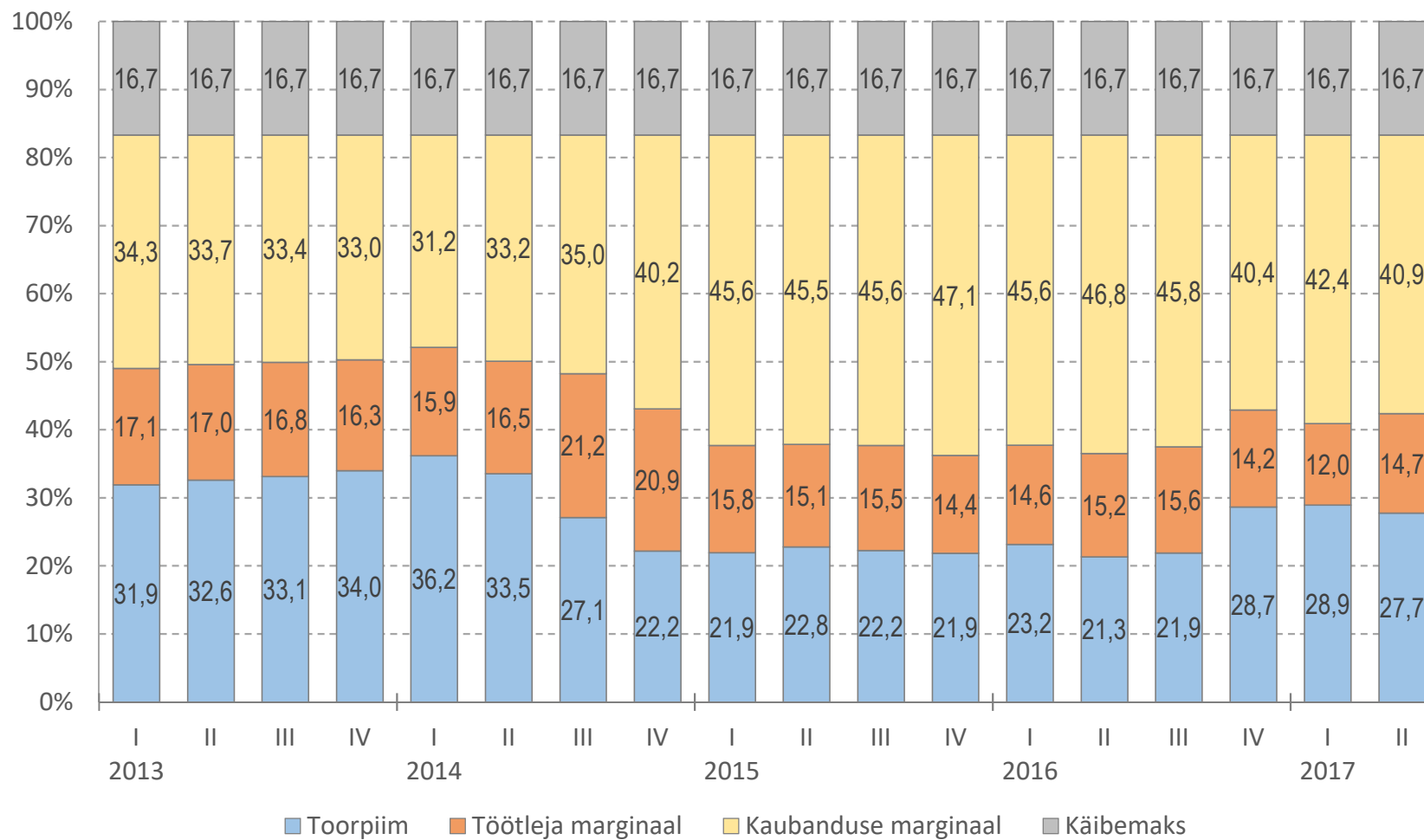
Piima hinnamarginaalide jagunemine (%, 1 l purepakend, 2,5%)

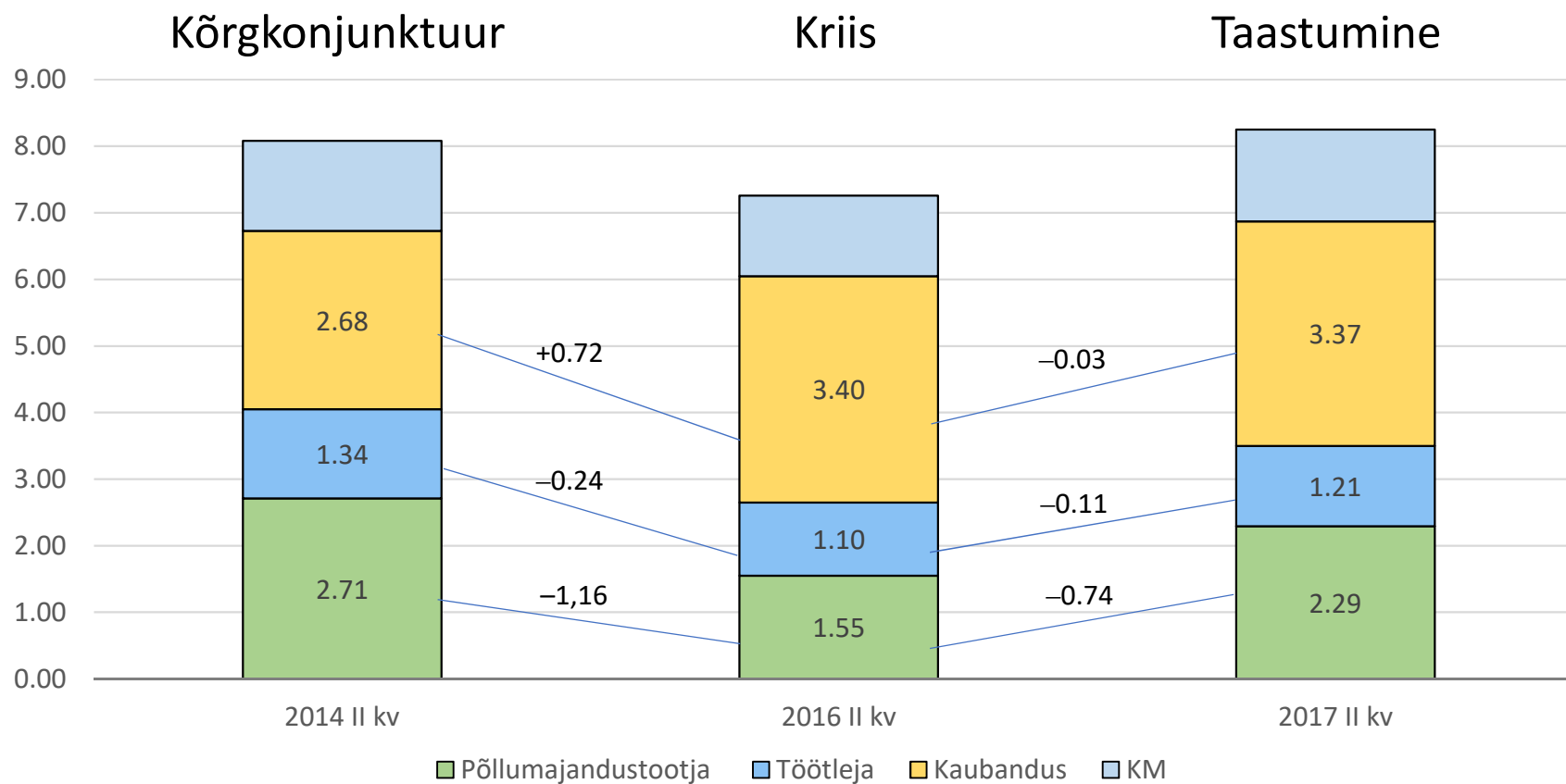
Hinnamarginaalide jagunemine: juust Edam (€/kg)

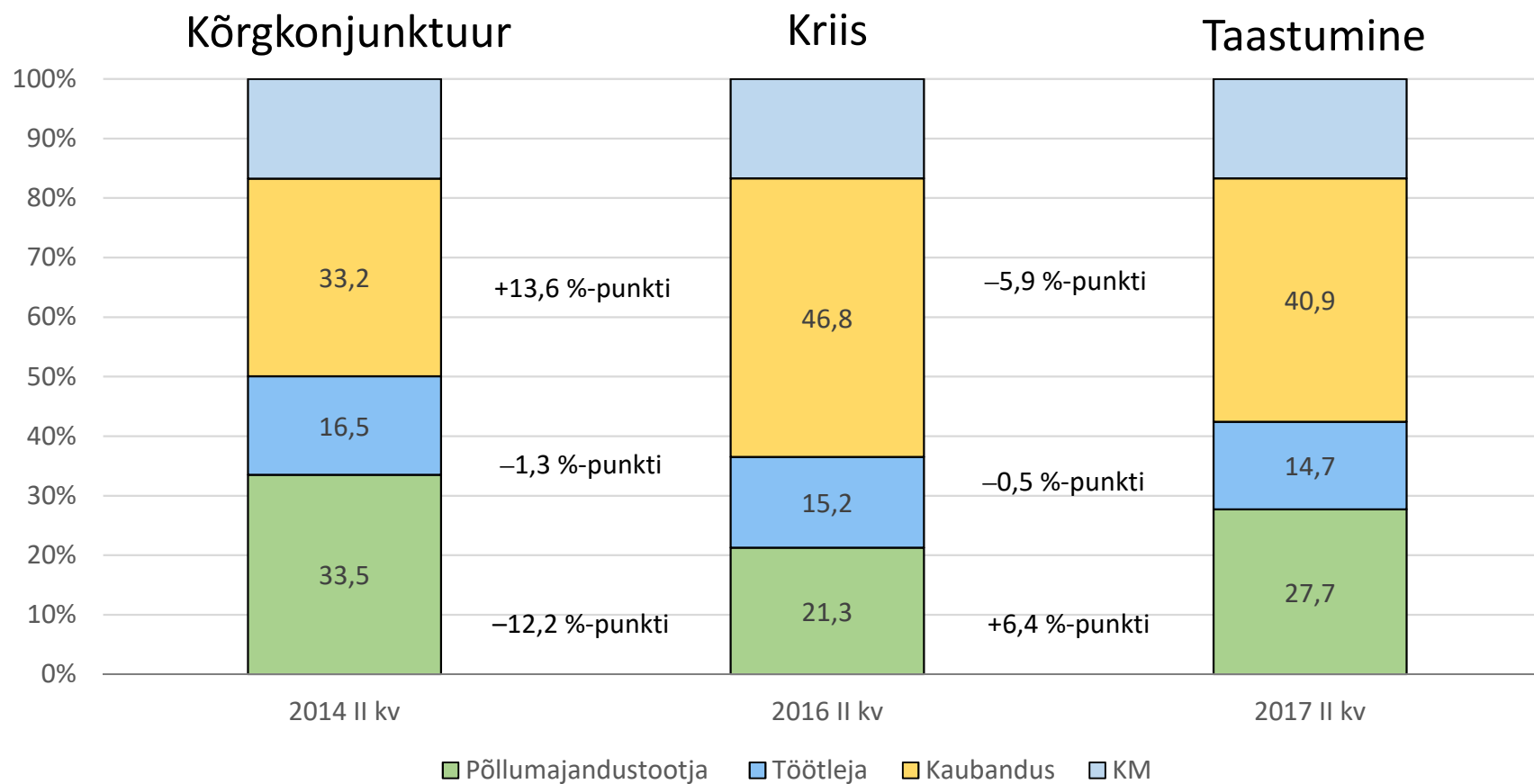
Hinnamarginaalide jagunemine: juust Edam (%)

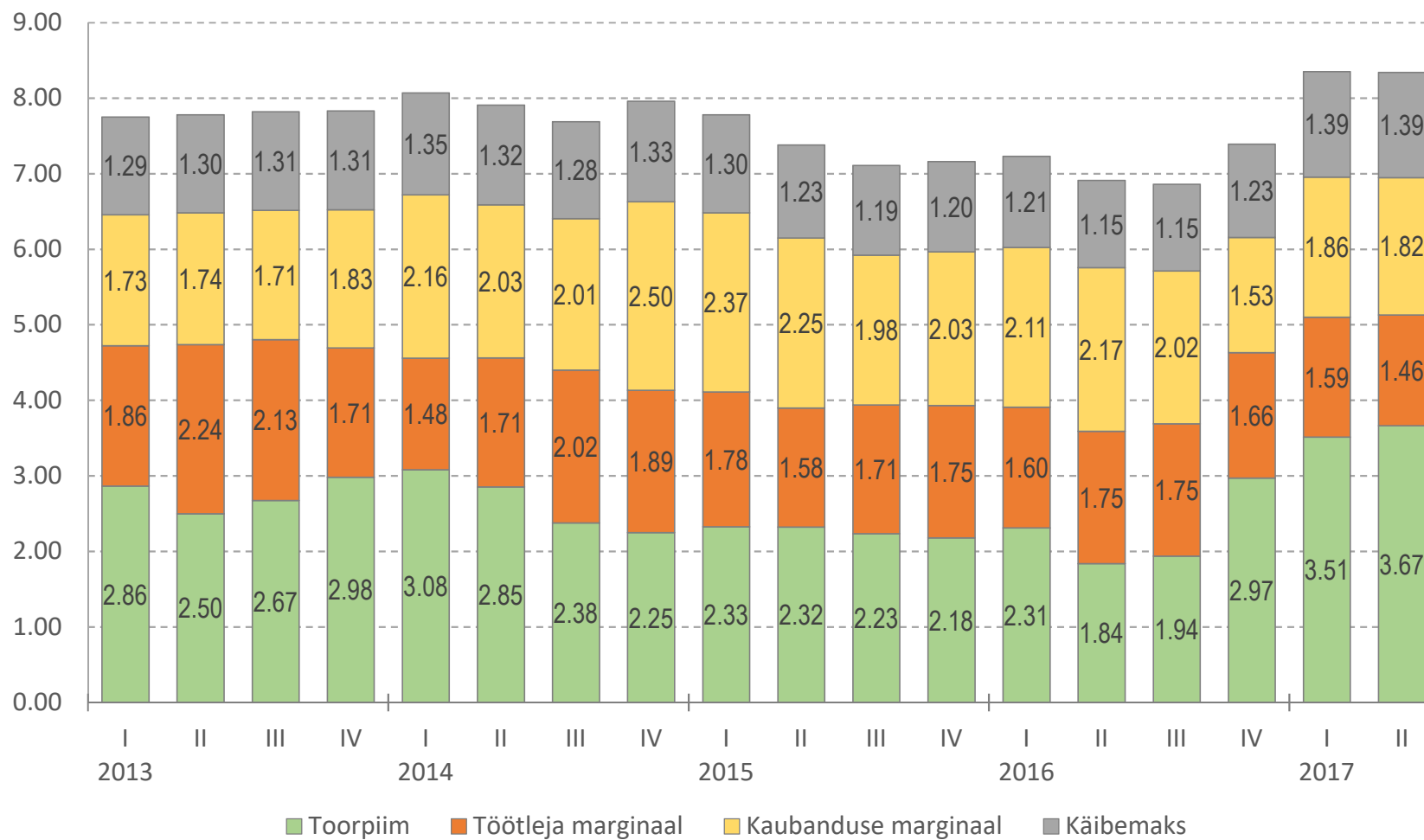
Juustu (Edam) hinnamarginaalide jagunemine (€/kg)

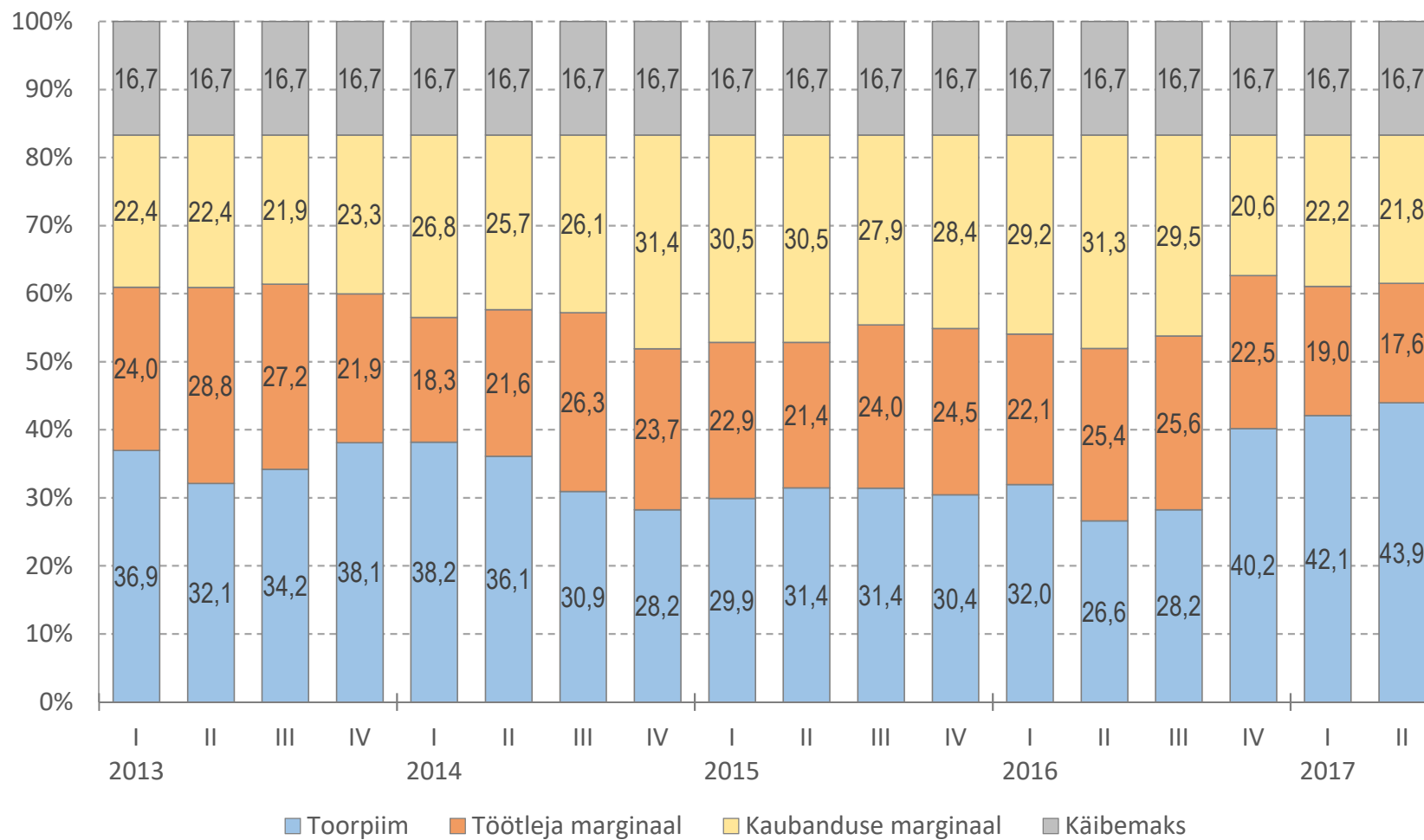
Juustu (Edam) hinnamarginaalide jagunemine (%)

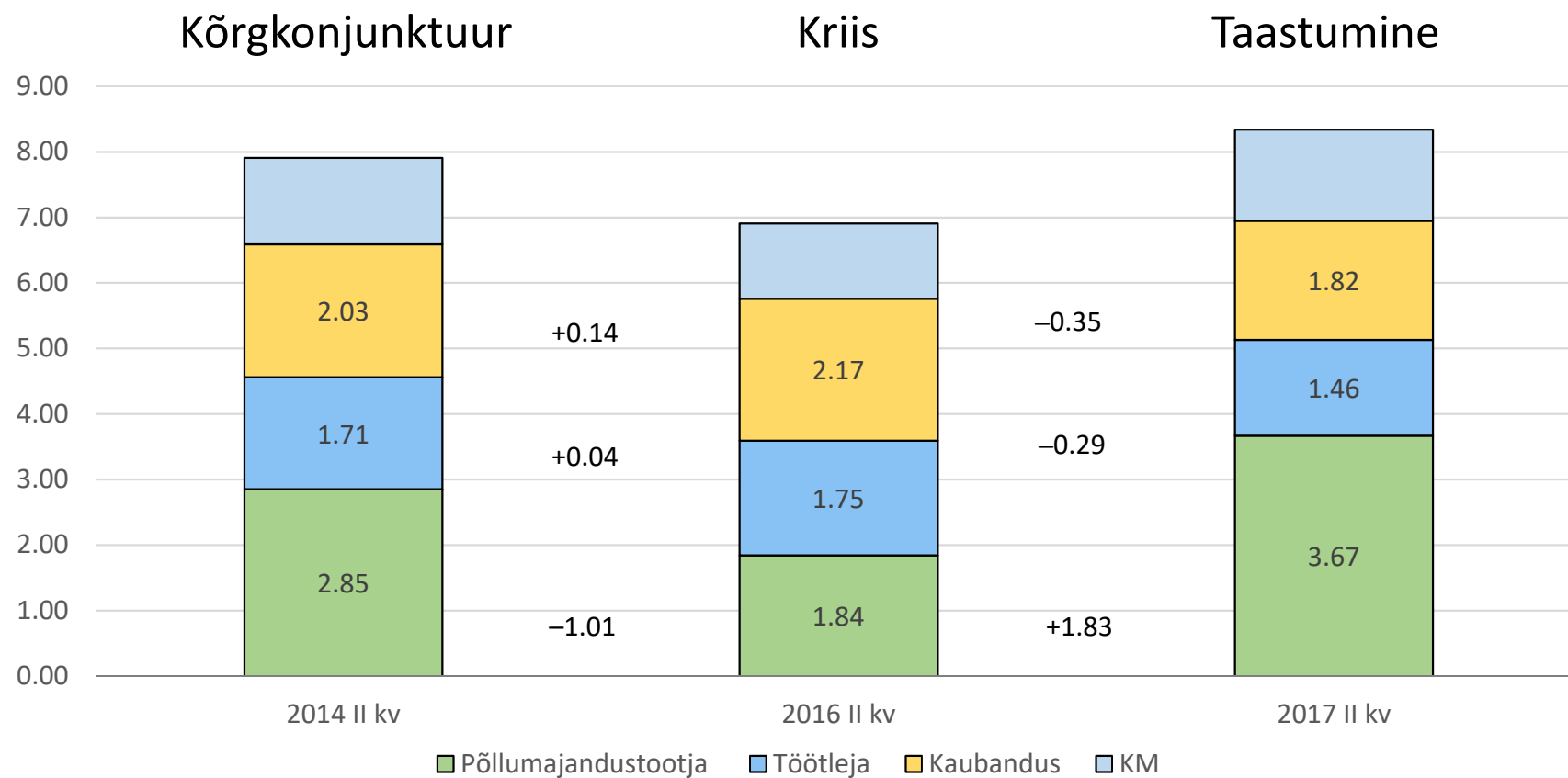
Hinnamarginaalide jagunemine: või (€/kg)

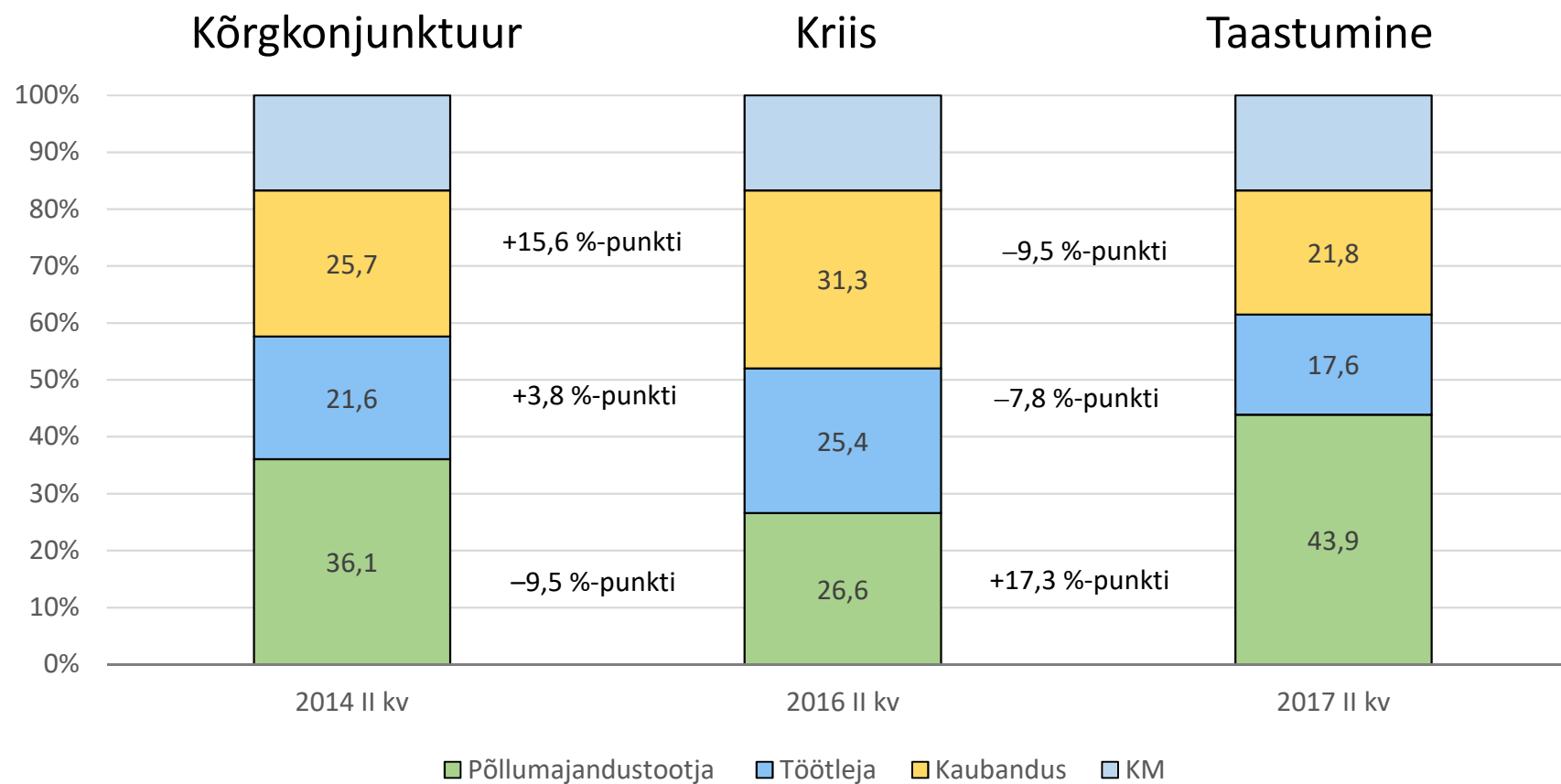
Hinnamarginaalide jagunemine: või (%)

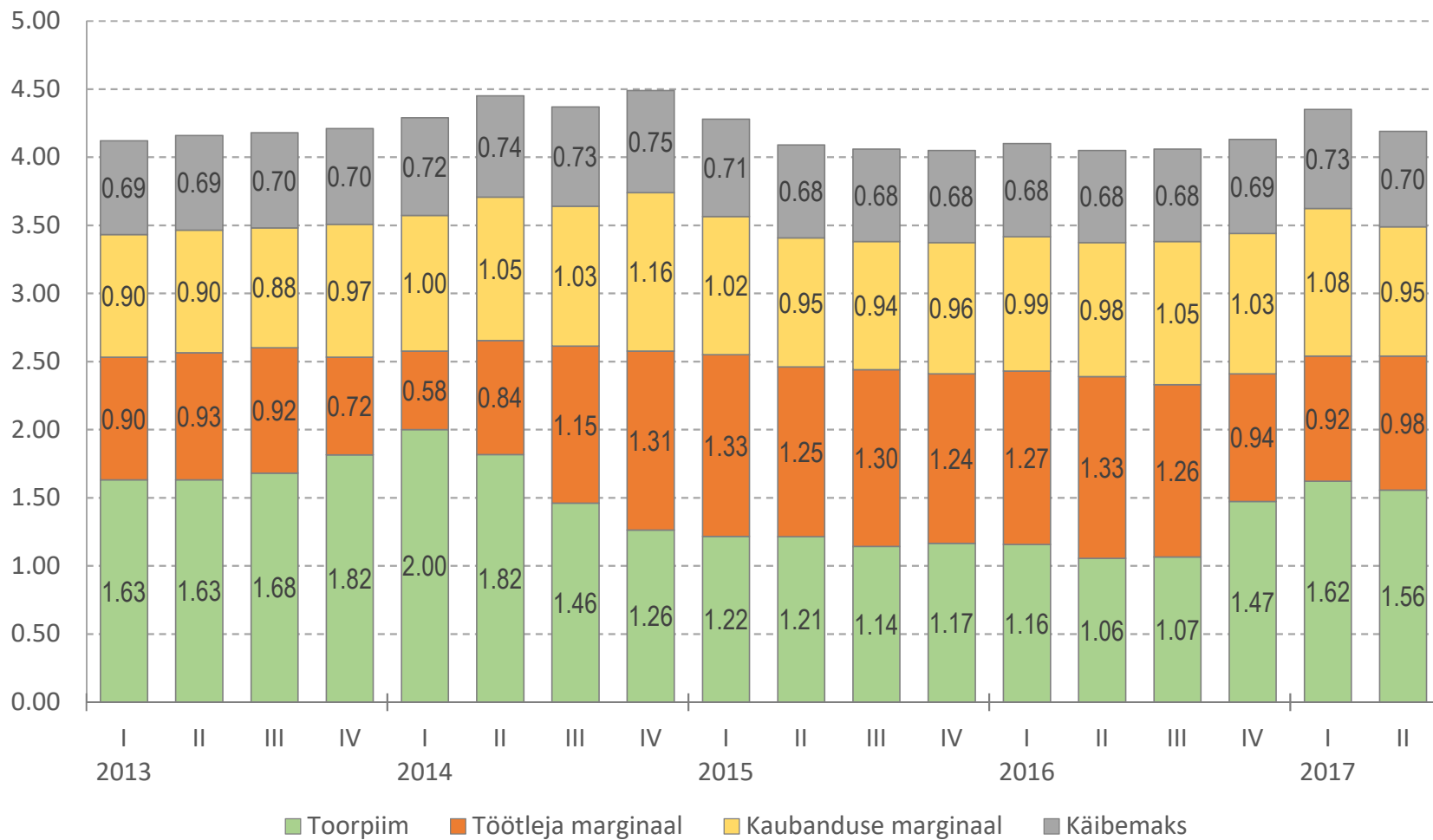
Või hinnamarginaalide jagunemine (€/kg)

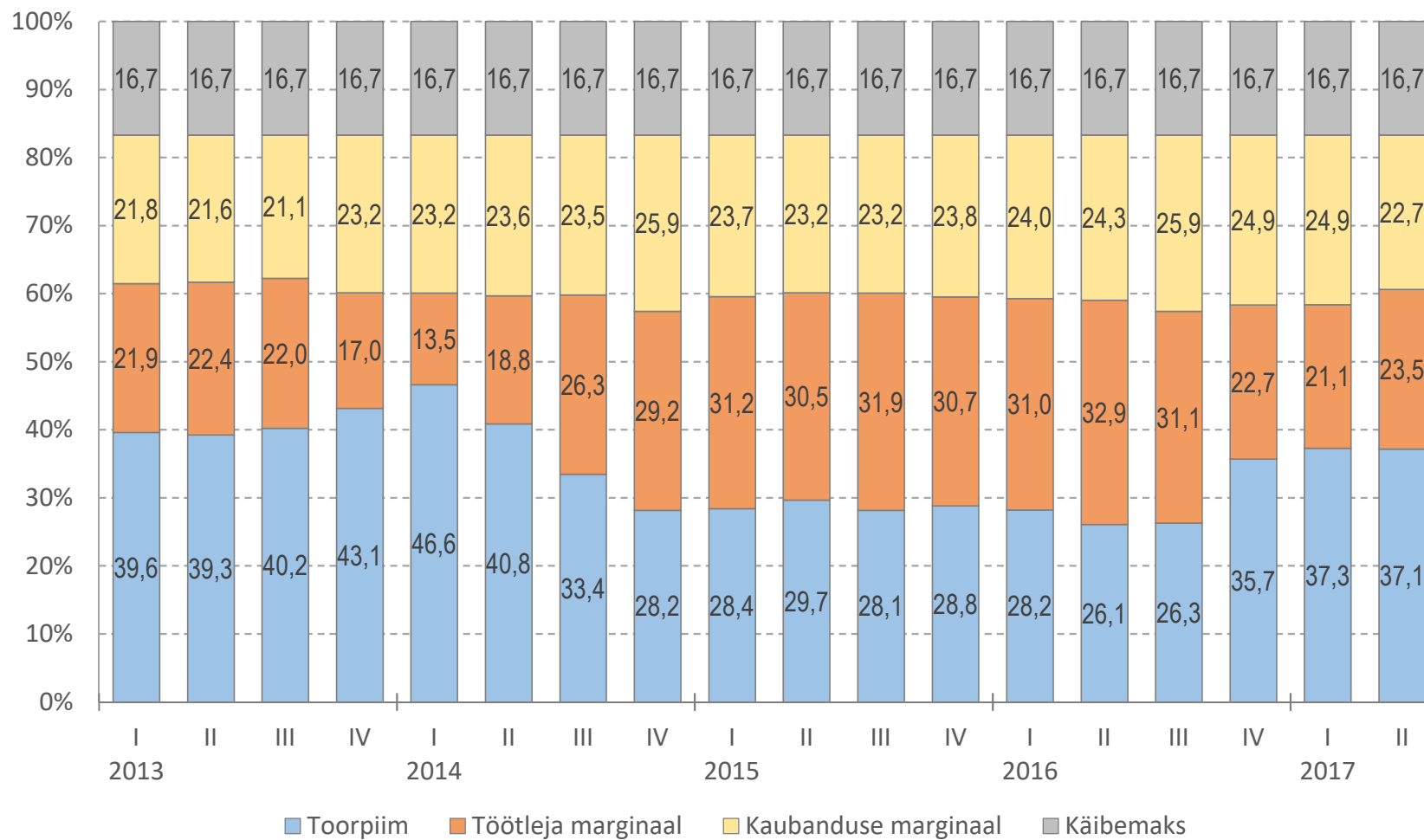
Või hinnamarginaalide jagunemine (%)

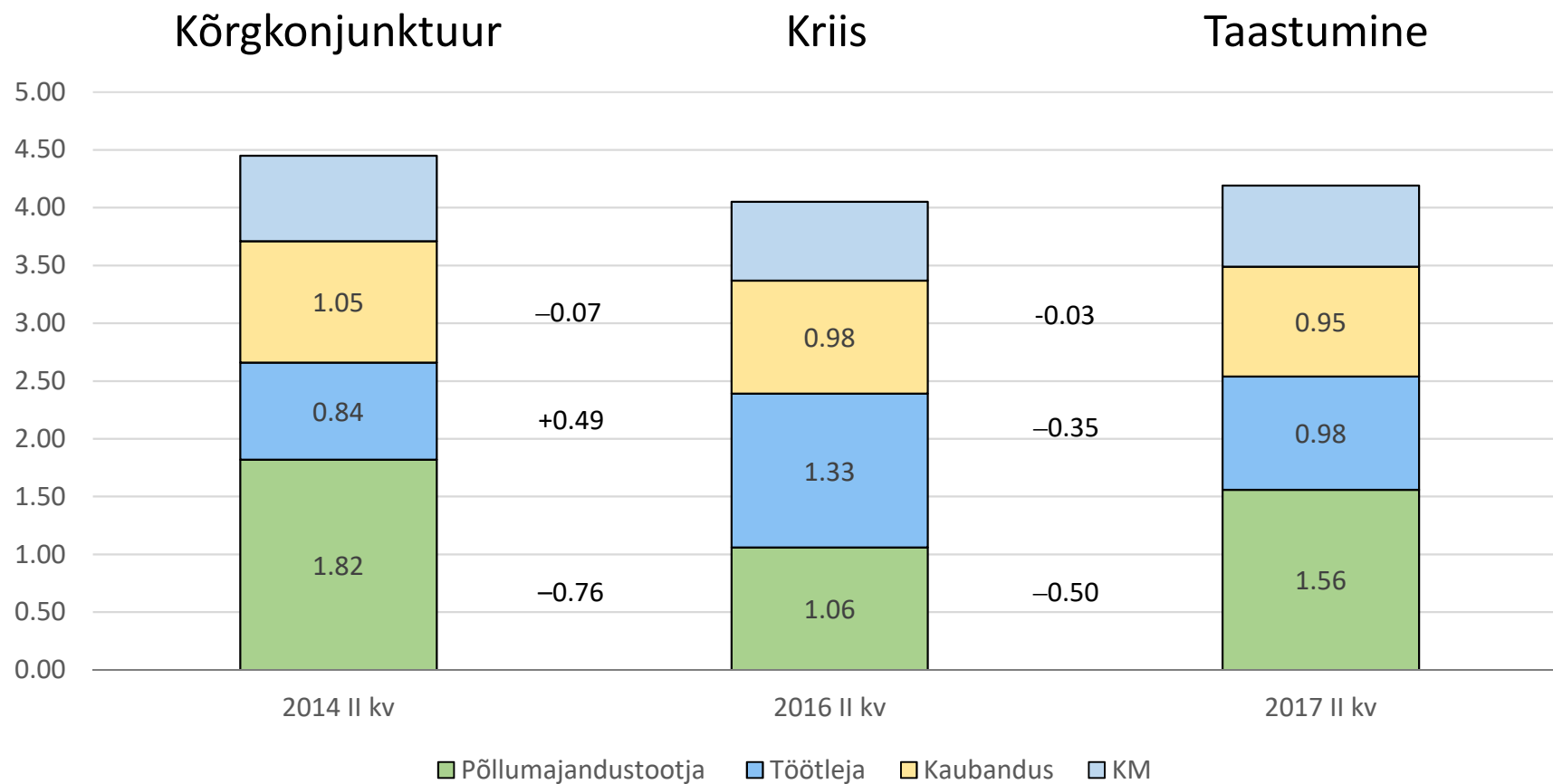
Hinnamarginaalide jagunemine: kodujuust (€/kg)

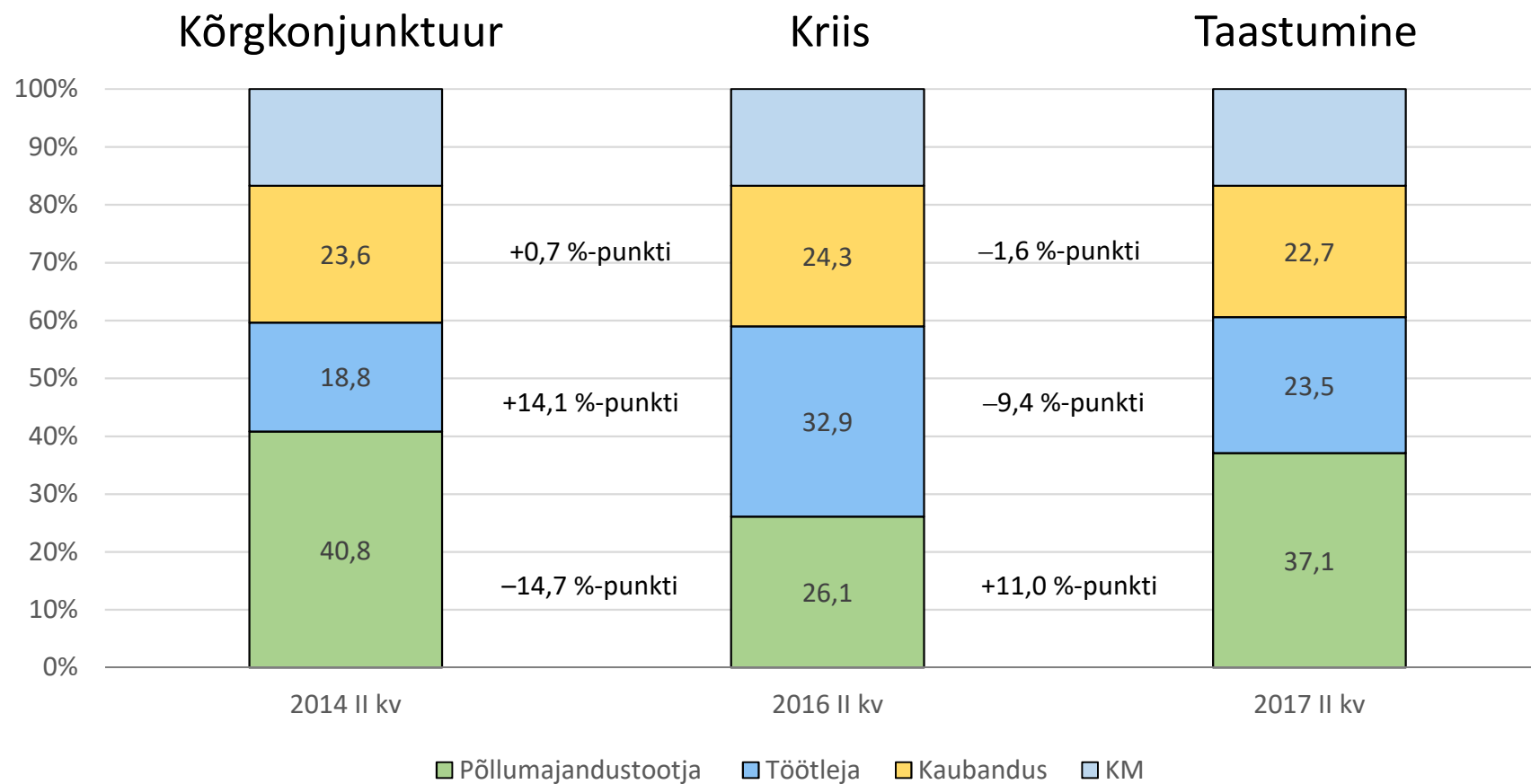
Hinnamarginaalide jagunemine: kodujuust (%)

Kodujuustu hinnamarginaalide jagunemine (€/kg)

Kodujuustu hinnamarginaalide jagunemine (%)

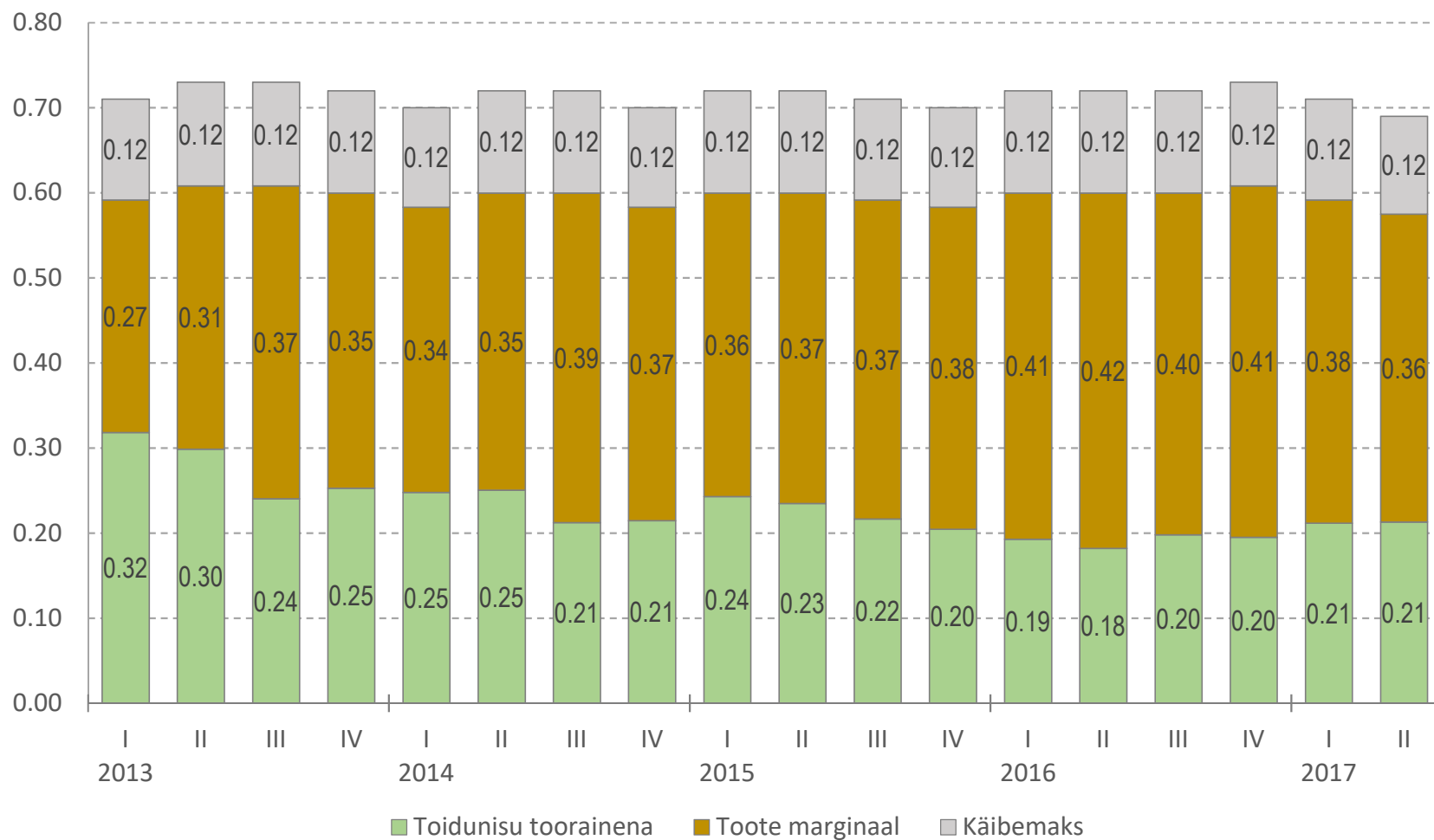
TERAVILJATOOTED

- Toidunisu kokkuostuhind on nii Eestis kui EL-s olnud viimaste aastate jooksul oluliselt madalam kui 2013. aastal.
- Nisujahu jaehind on viimasel 4 aastal püsinud Eestis suhteliselt stabiilne.
- Tooraine hinna osa jaehinnas on aastatega vähenenud. Kui 2013. aasta I kvartalis oli tooraine osa jaehinnas 45%, siis 2017. aasta I kvartalis 30%.

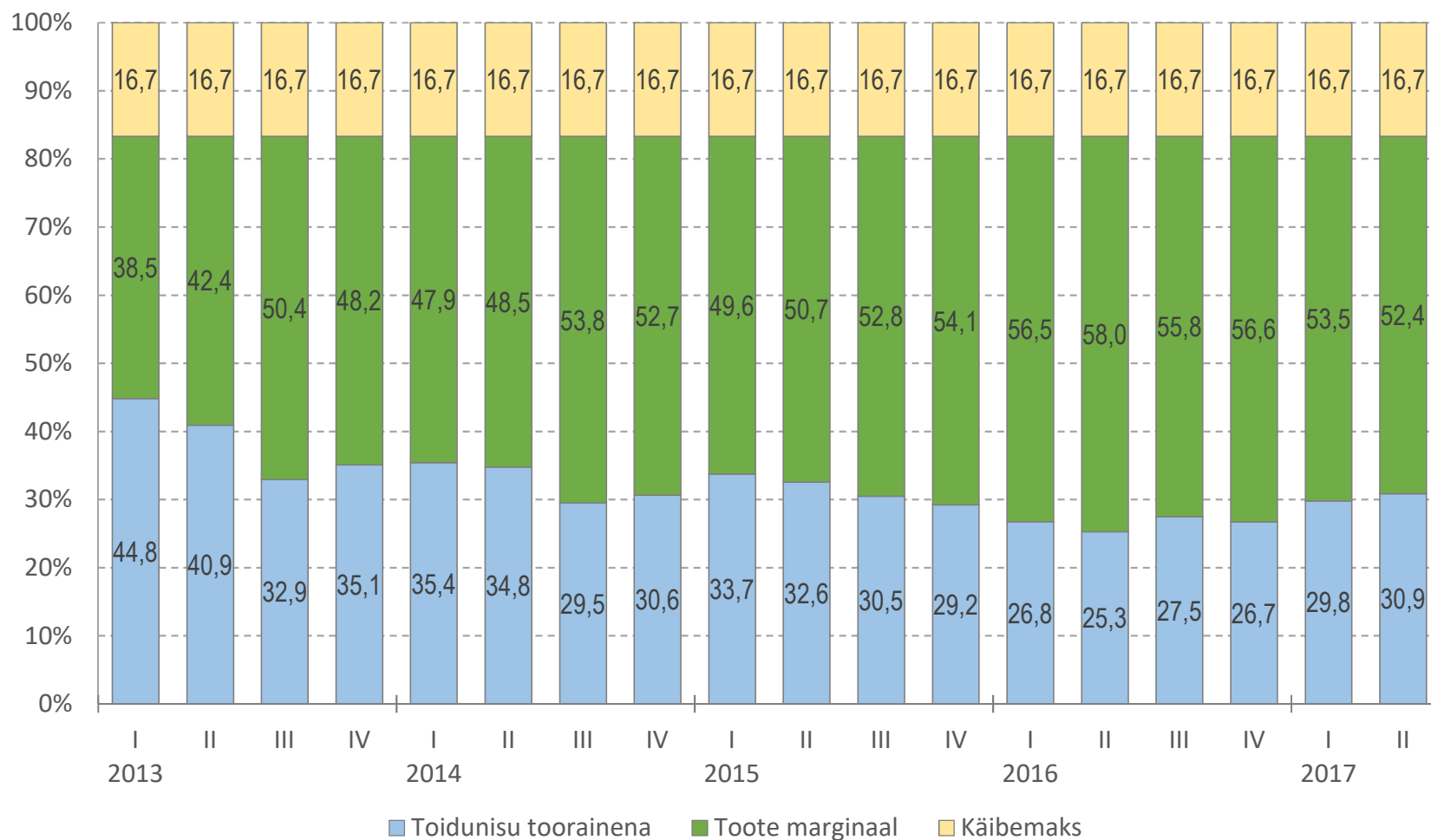
Toidunisu kokkuostuhind Eestis ja EL-s (€/tonn)

Hinnamarginaalide jagunemine: nisujahu (€/kg)

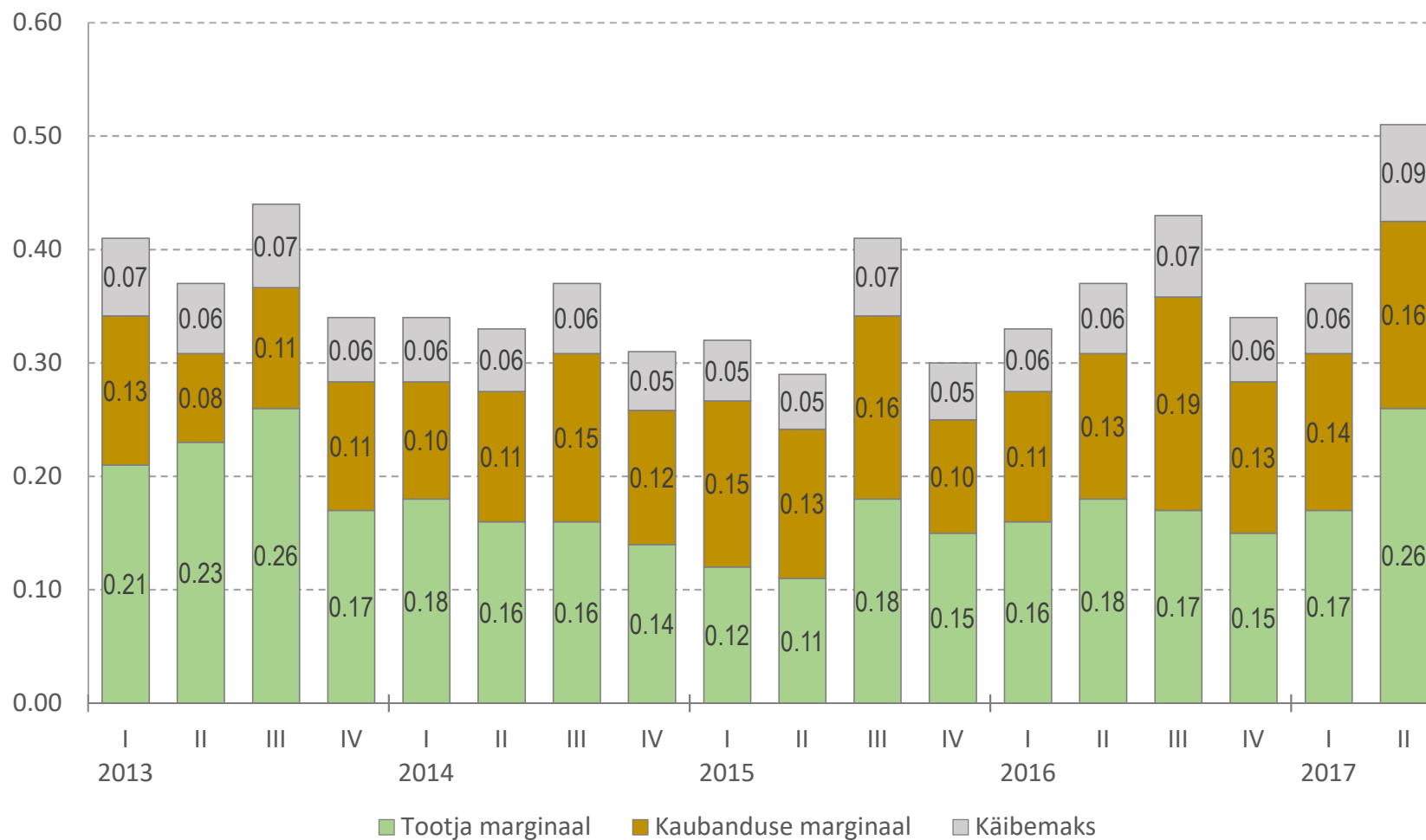
Hinnamarginaalide jagunemine: nisujahu (%)

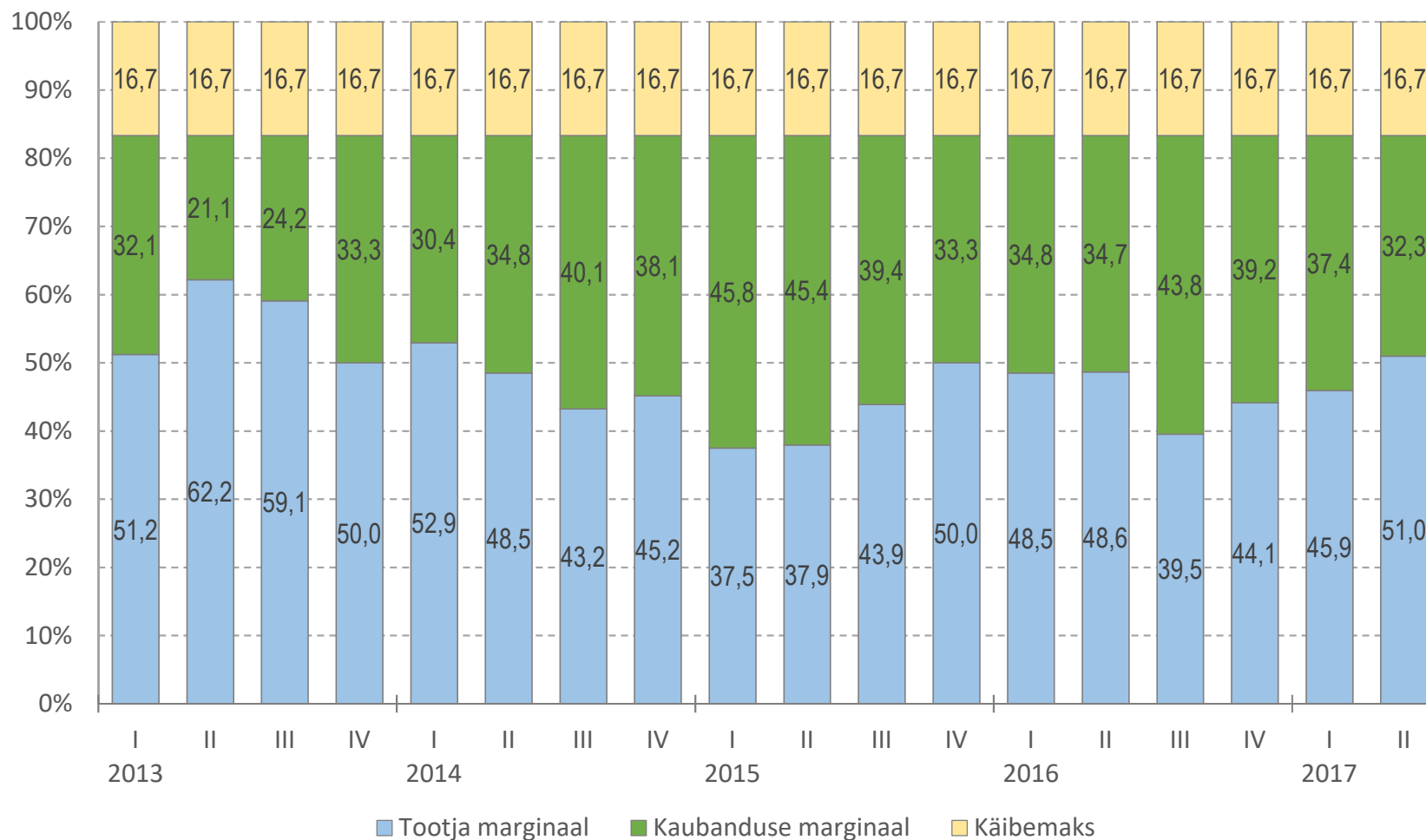
KÖÖGIVILI

- Köögivilja tootja- ja jaehinnad on viimasel 4 aastal püsinud aastavõrdluses suhteliselt stabiilsed, kõikudes hooajaliselt. Hind on kõrgem III kvartalis, kuhu mahub ka uue saagi massilisem müüki jõudmine.
- Tootjate poolt saadav osa hinnamarginaalist on kvartalite lõikes kõikunud, kuid pole 4 aasta jooksul oluliselt muutunud.
- Tava- ja maheköögivilja ning tava- ja mahekartuli puhul erinevad jaehinnad kordades.
- Mahekartulile lisatakse jaekaubanduse poolt reeglina enam hinnamarginaali kui tavakartulile.
- Köögiviljade puhul lisatakse jaekaubanduse poolt tavatoodetele protsentuaalselt enam kui mahetoodetele.

Hinnamarginaalide jagunemine: (tava)kartul (€/kg)

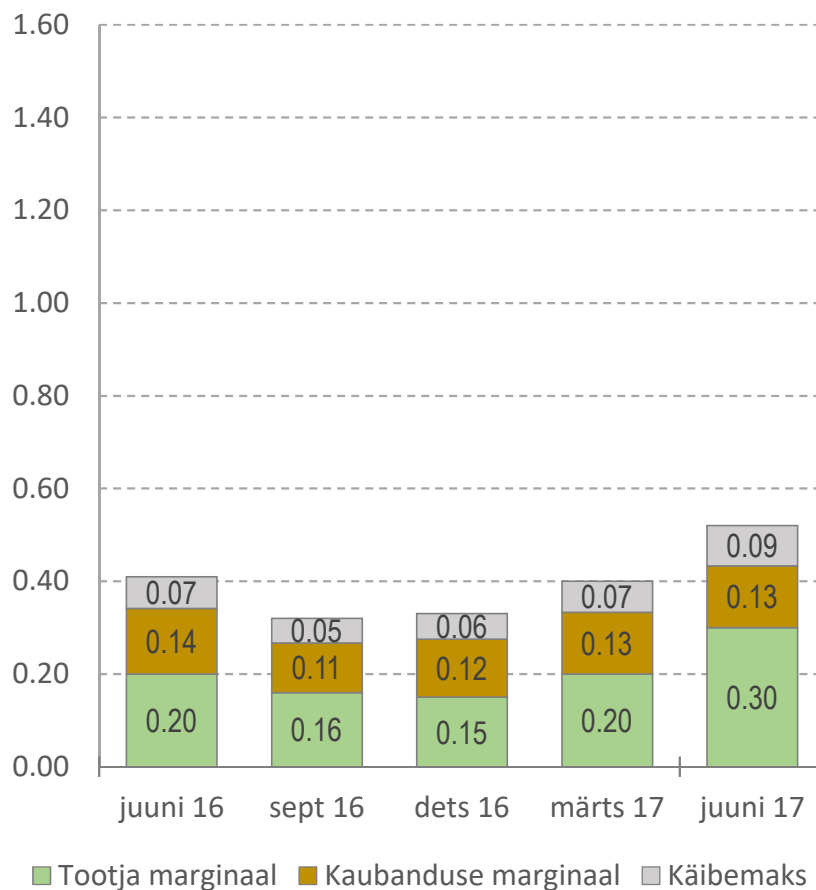

Hinnamarginaalide jagunemine: (tava)kartul (%)

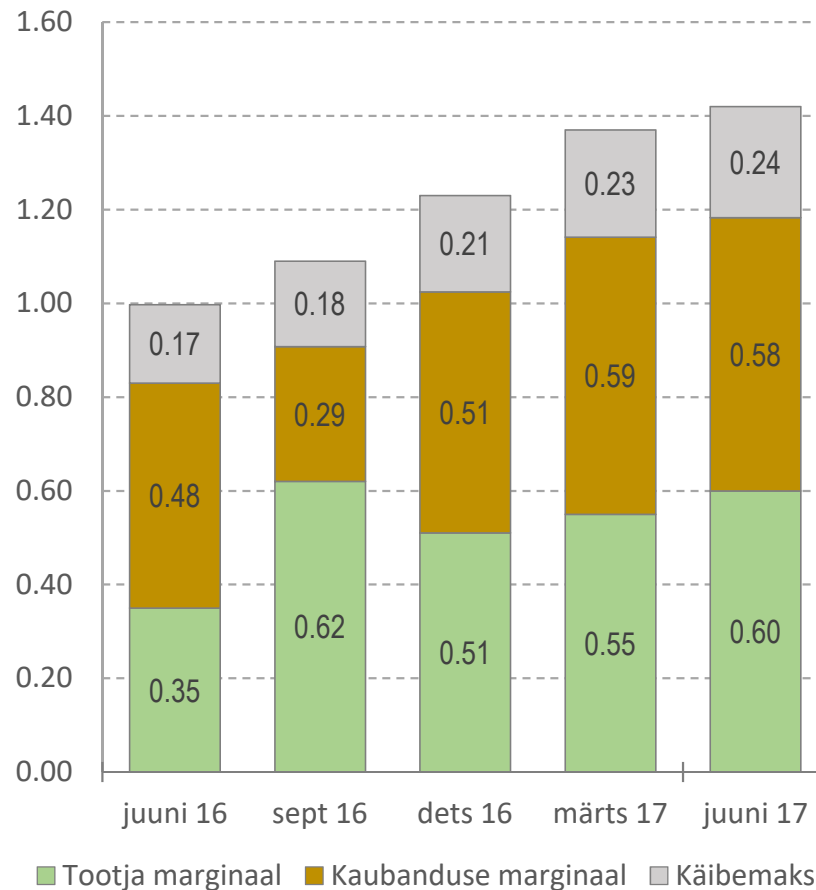

Hinnamarginaalide jagunemine (€/kg)

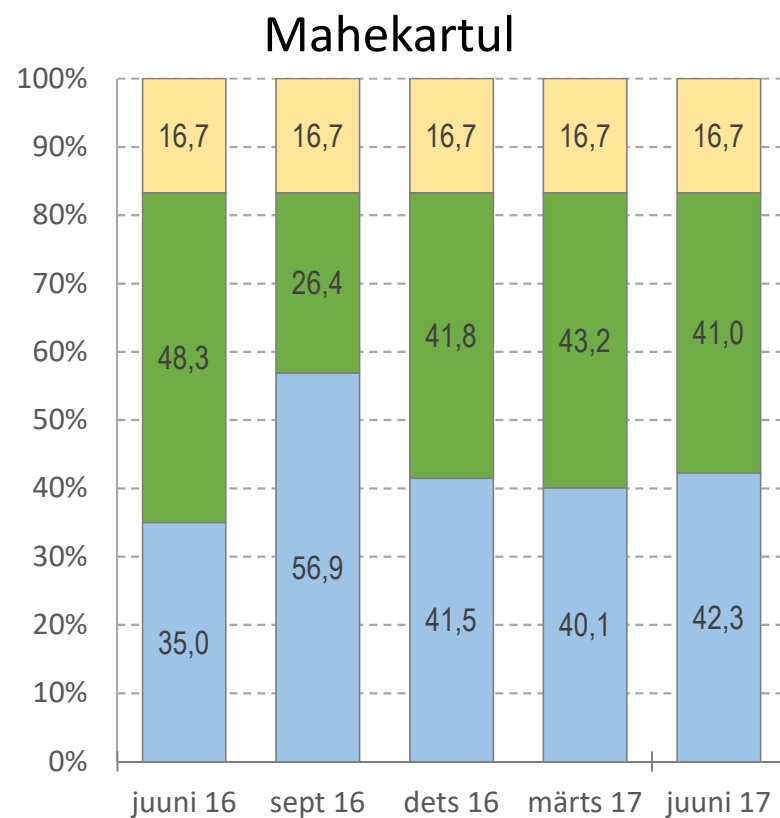
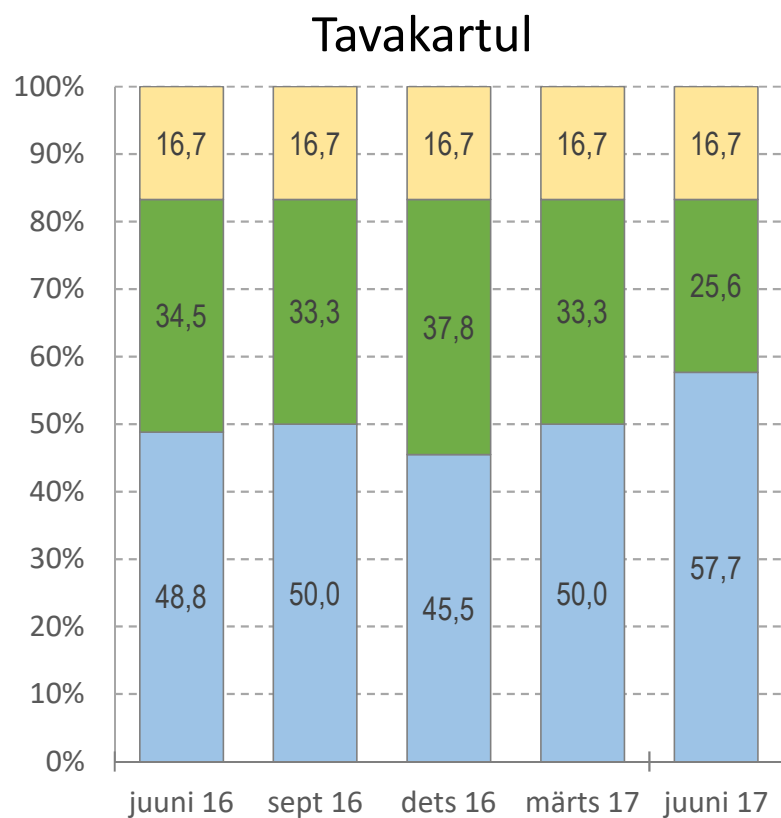
Tavakartul

Mahekartul

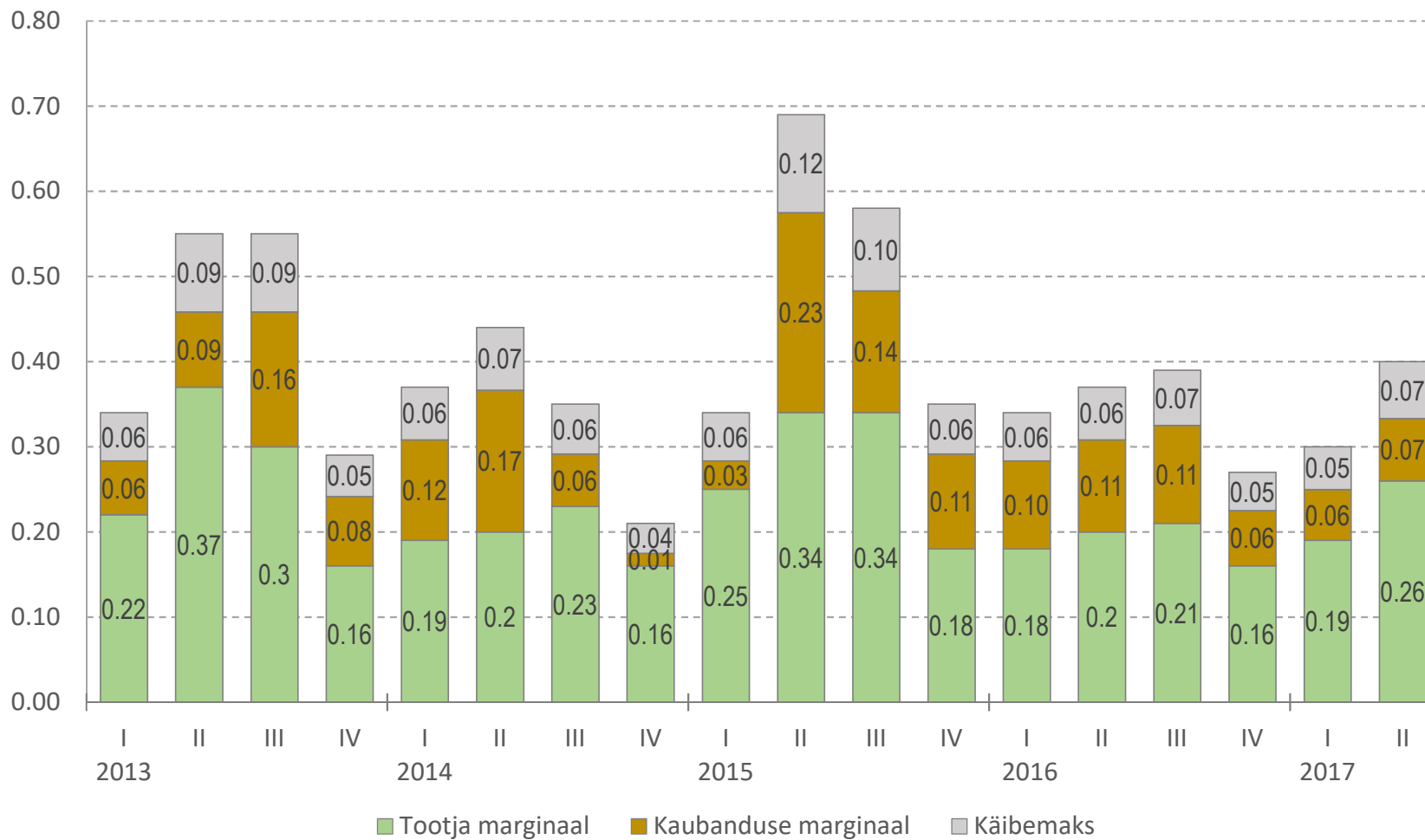
Hinnamarginaalide jagunemine (%)

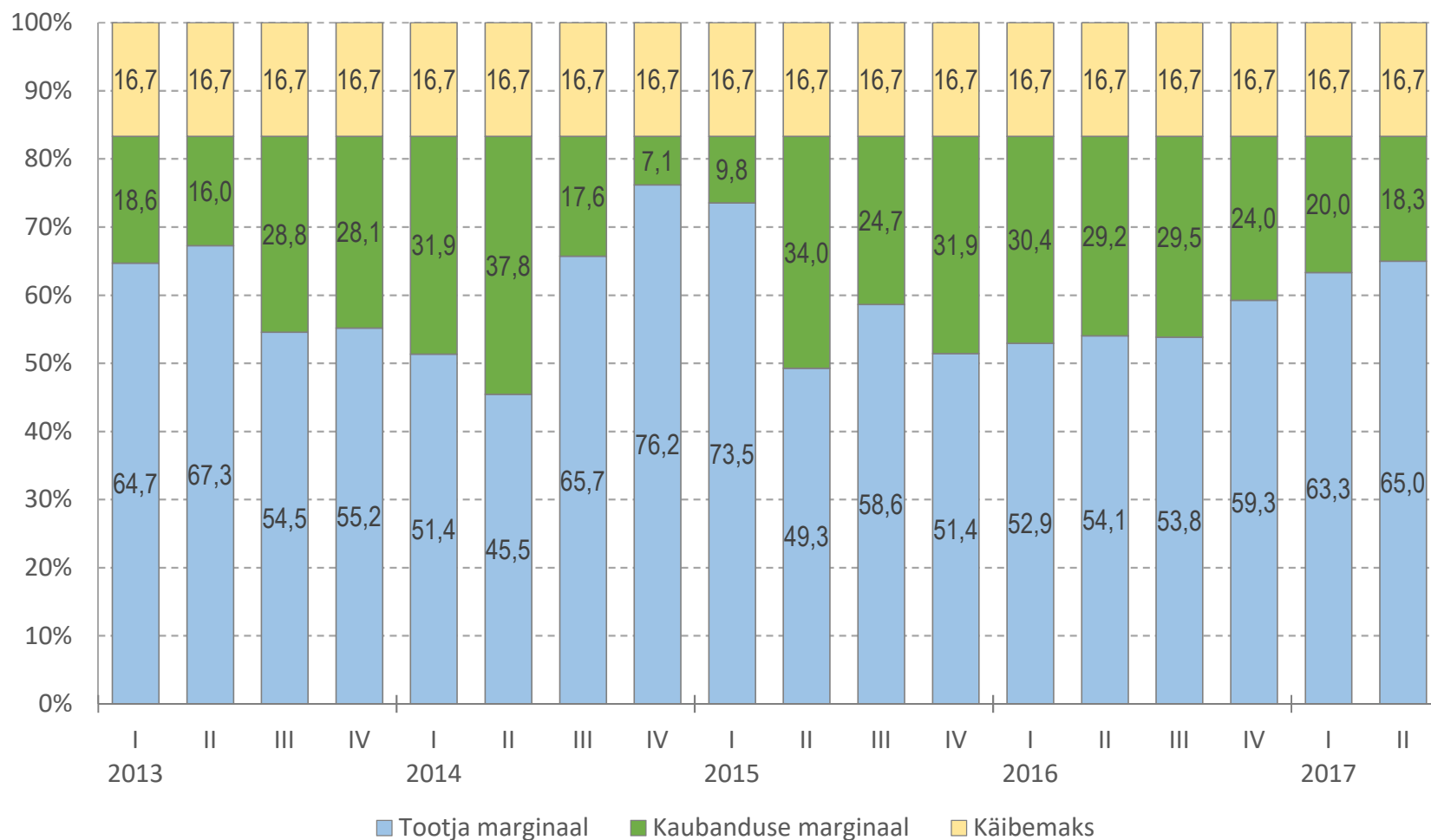
■ Tootja marginaal ■ Kaubanduse marginaal ■ Käibemaks

■ Tootja marginaal ■ Kaubanduse marginaal ■ Käibemaks

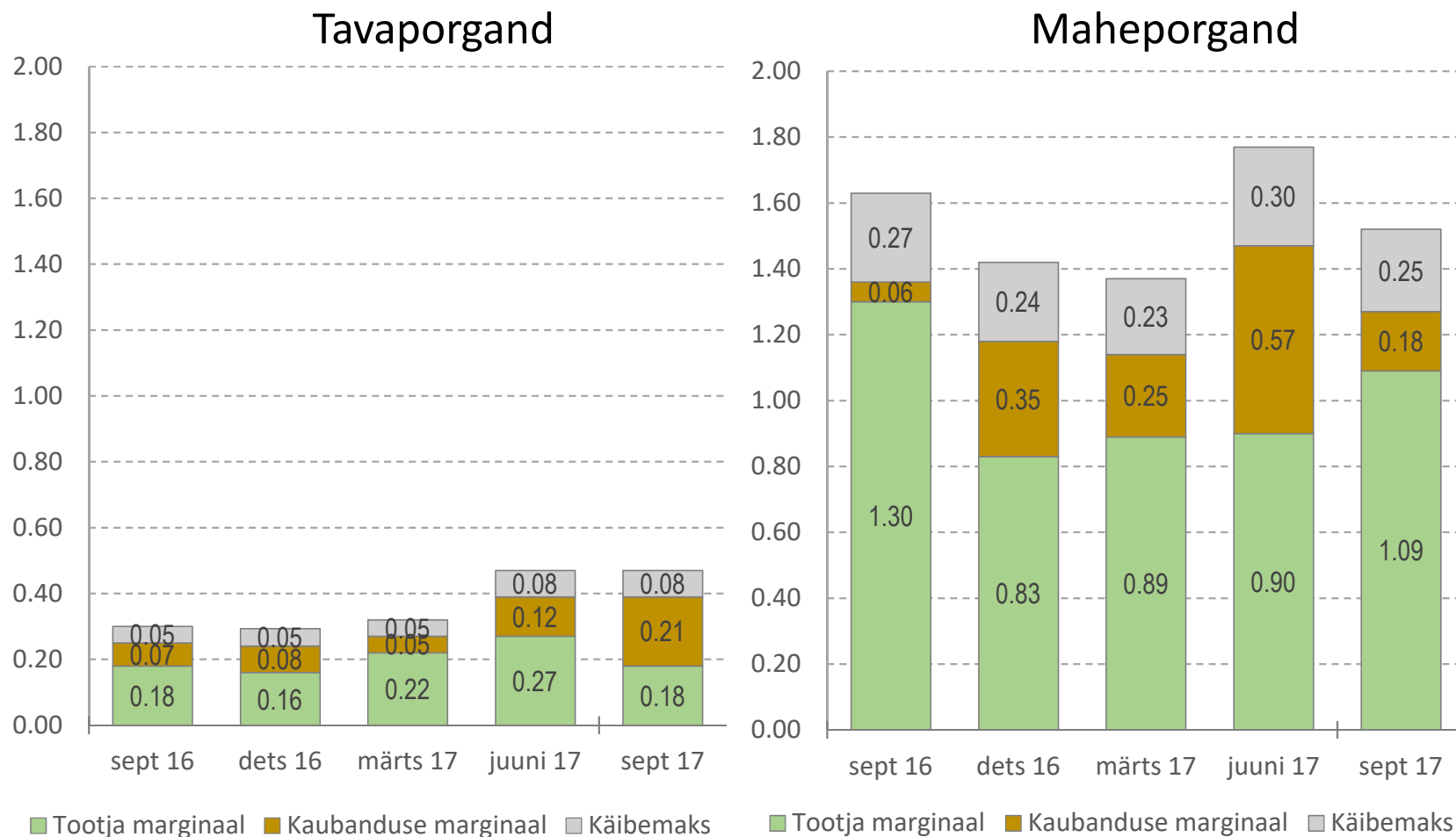
Hinnamarginaalide jagunemine: (tava)porgand (€/kg)

Hinnamarginaalide jagunemine: (tava)porgand (%)

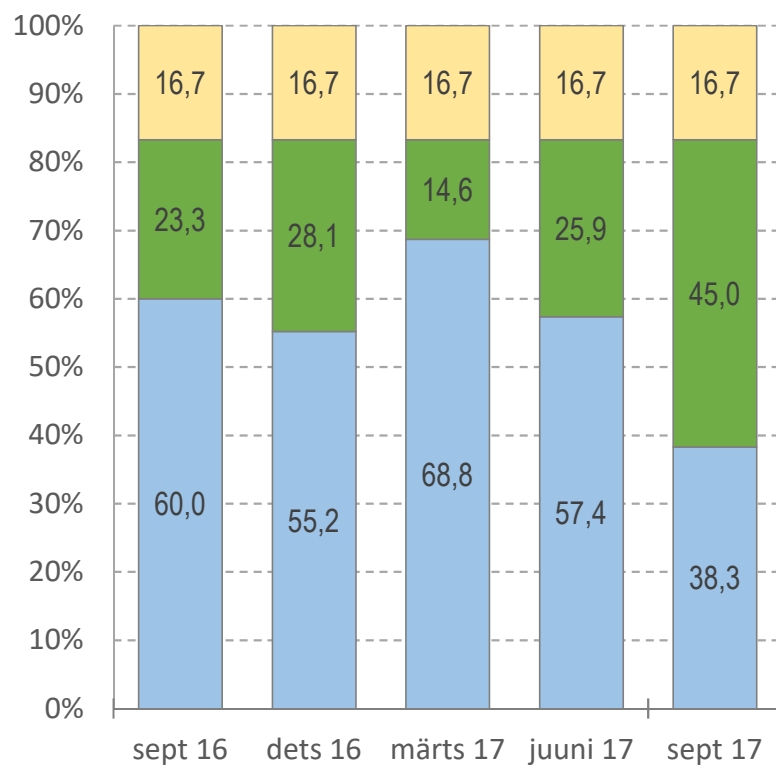

Hinnamarginaalide jagunemine (€/kg)

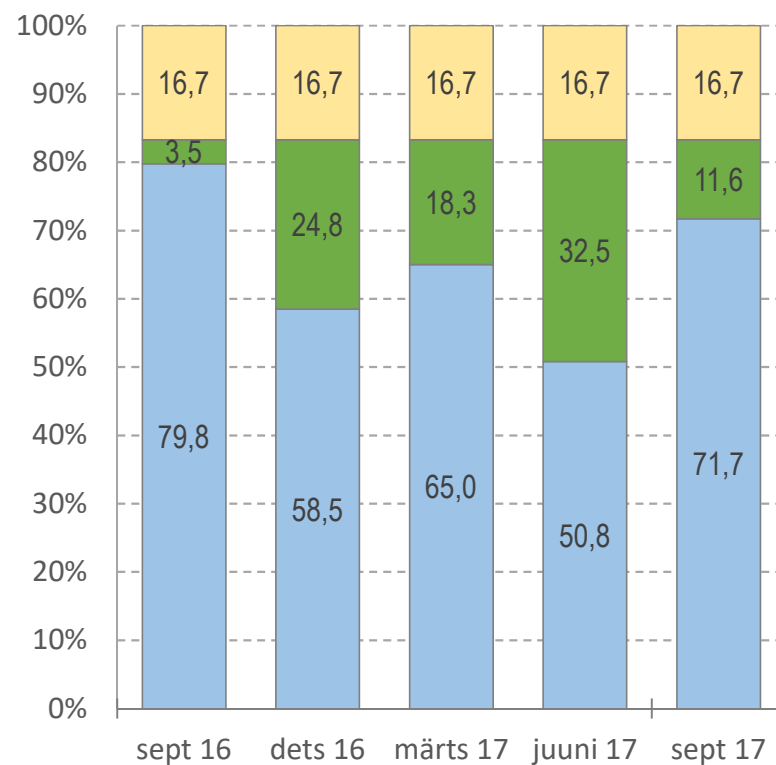

Hinnamarginaalide jagunemine (%)

Tavaporgand

Maheporgand

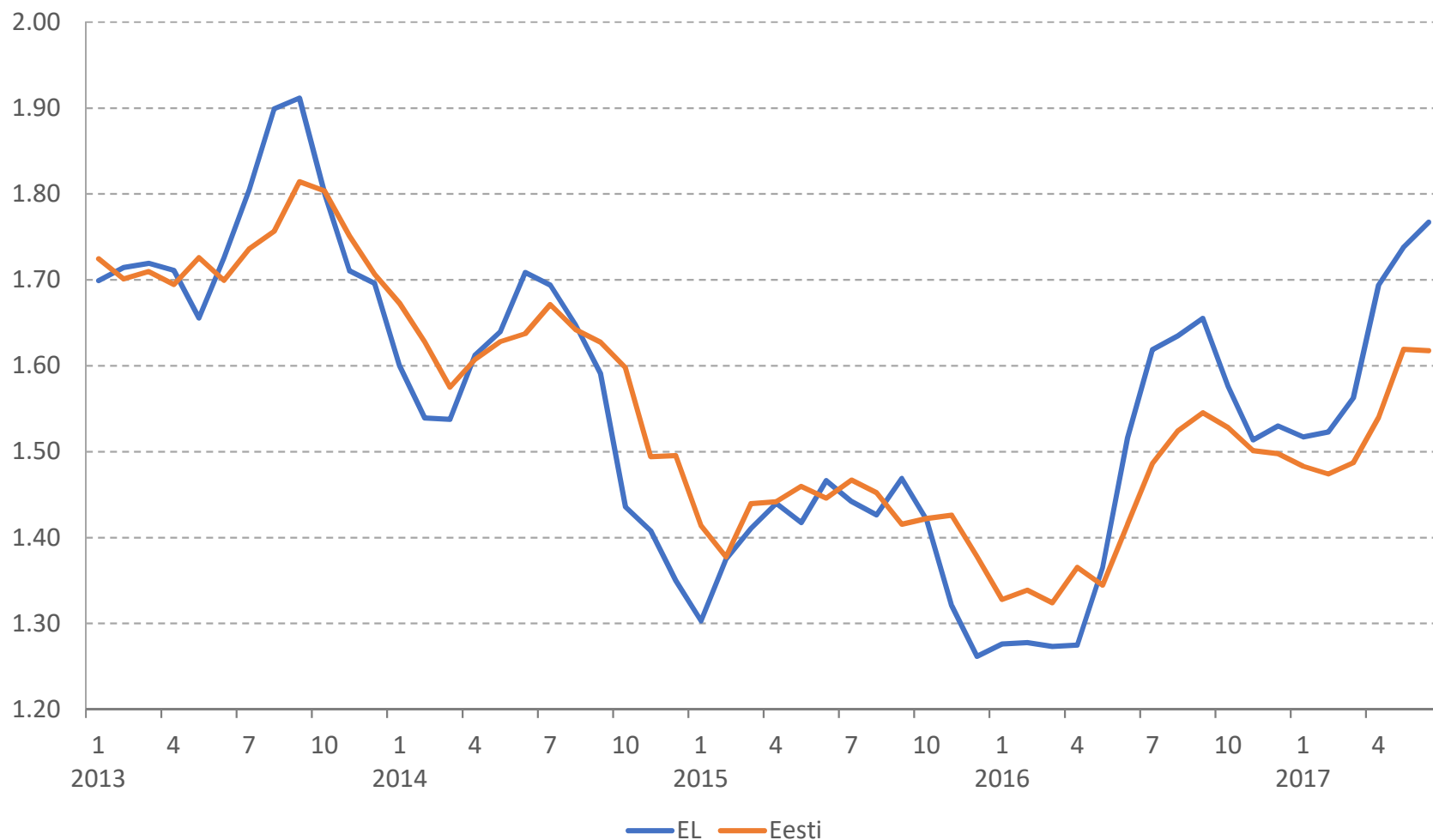
■ Tootja marginaal ■ Kaubanduse marginaal ■ Käibemaks

■ Tootja marginaal ■ Kaubanduse marginaal ■ Käibemaks

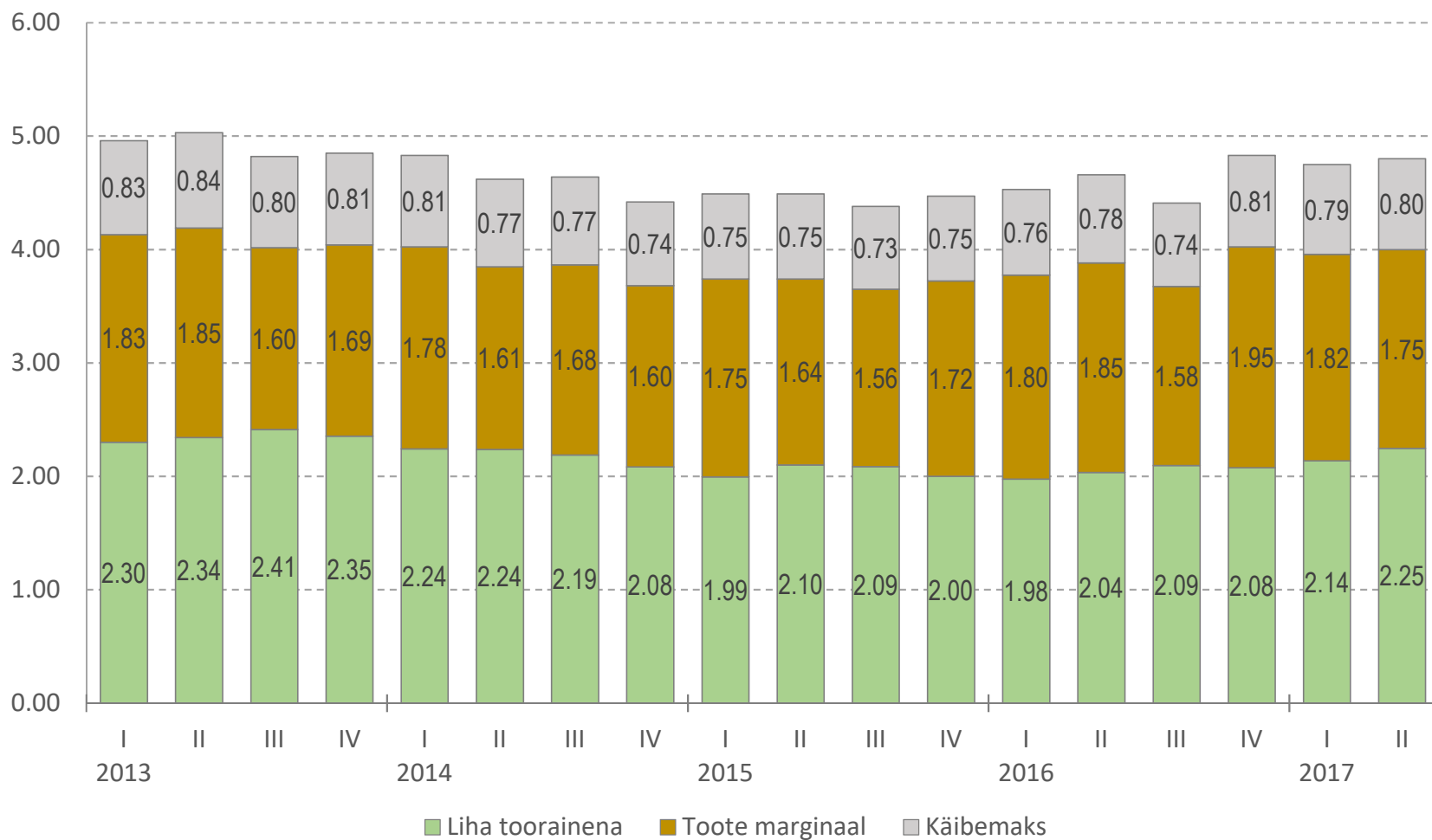
LIHATOOTED JA MUNAD

- Hakkliha jaehind ja marginaalide jagunemine tarneahela lülide vahel on püsinud suhteliselt stabiilne, vaatamata sealihasektorit Vene turu sulgumise ja katku tõttu tabanud kriisile ja sellega kaasnenud kokkuostuhindade ja jaehindade langusele. Selle põhjuseks on kahe lüli (tootjate ja töötlejate) tugev seotus ja suurem turujõud.
- Erandi moodustab nende tootjate olukord, kes ei ole tööstustega pikaajalistes lepingulistes suhetes, kelle farmid olid(on) seakatku III tsoonis ja kes said oma toodangu eest oluliselt väiksemat kokkuostuhinda. Nende majanduslik olukord halvenes kriisis järsult.
- Munade jaehind on olnud 4 aasta jooksul kerges languses ja see on toimunud tootjate hinnamarginaali kahanemise arvelt. Munade jaeturgu mõjutavad oluliselt importmunade pakkumise maht ja hinnad.

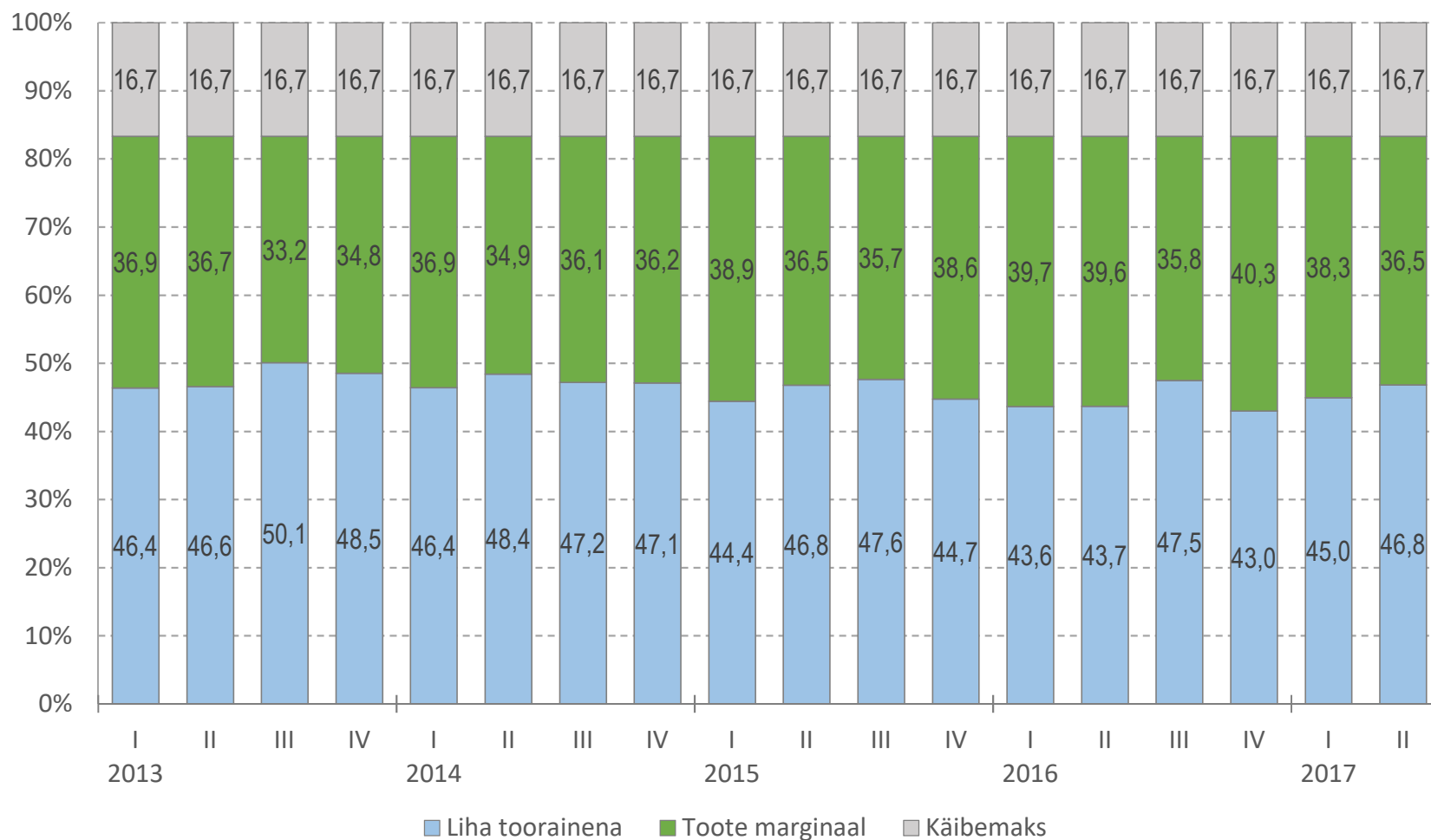
Sealiha kokkuostuhind Eestis ja EL-s (E kategooria, €/kg)

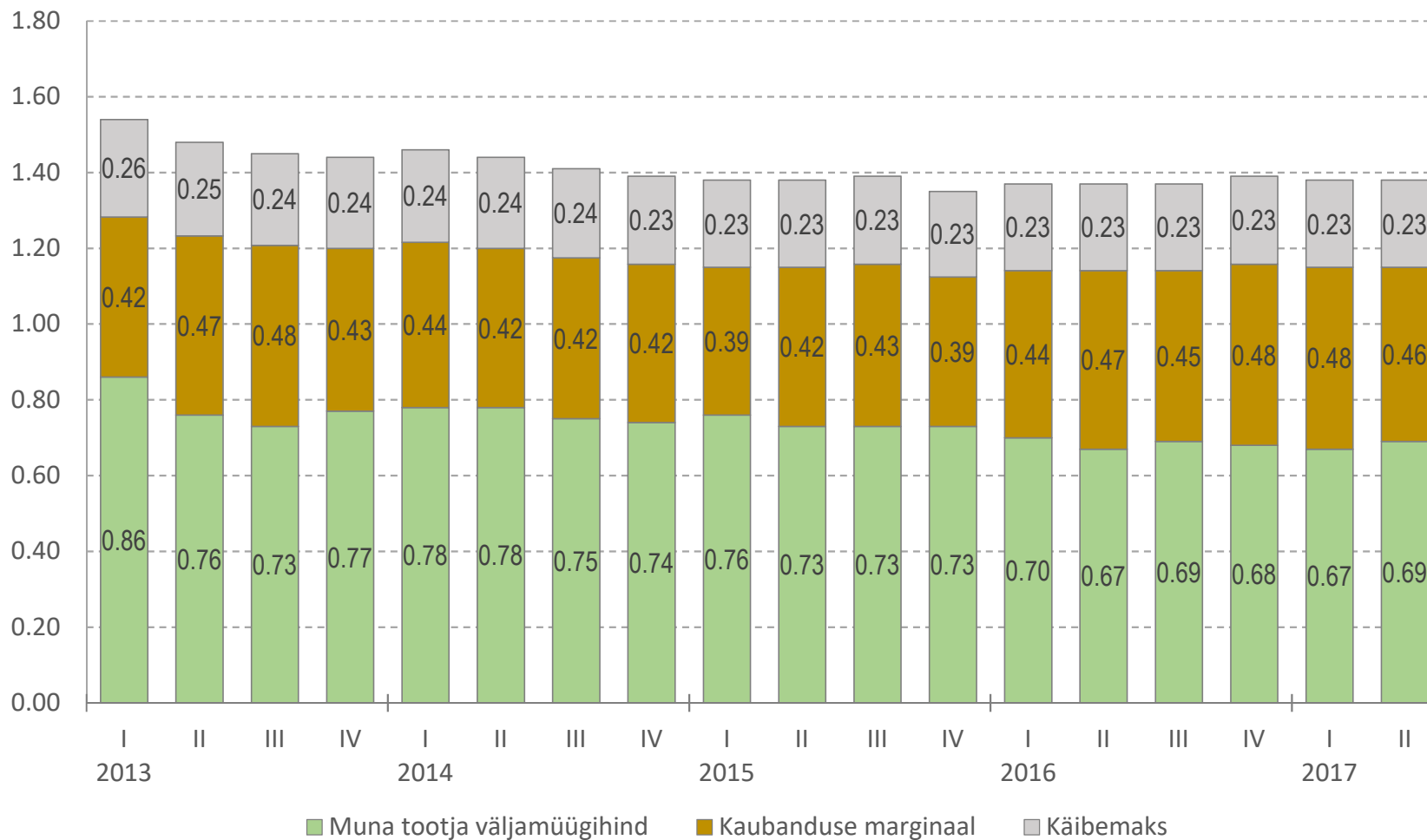
Hinnamarginaalide jagunemine: jahutatud kodune hakkliha (€/kg)

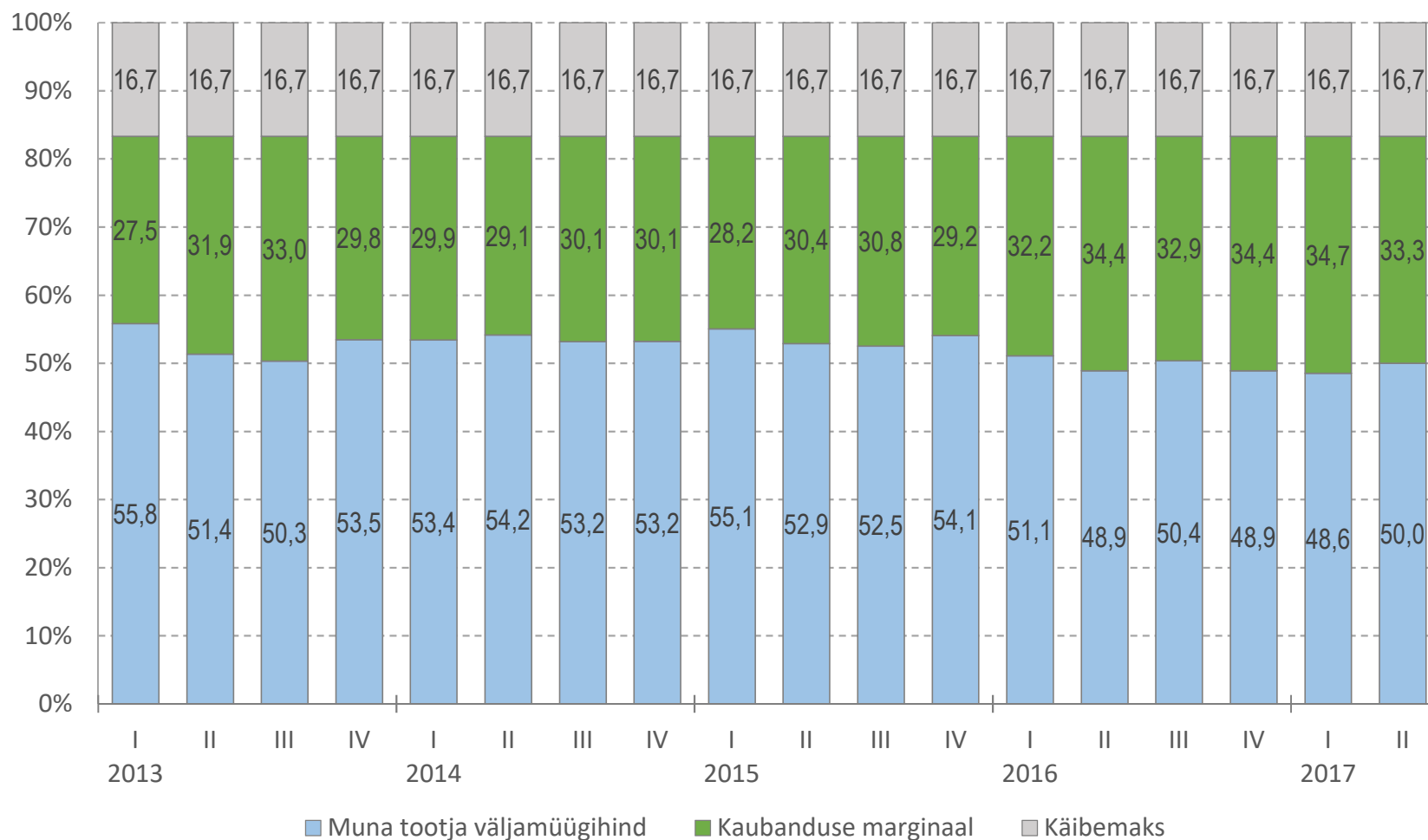
Hinnamarginaalide jagunemine: jahutatud kodune hakkliha (%)

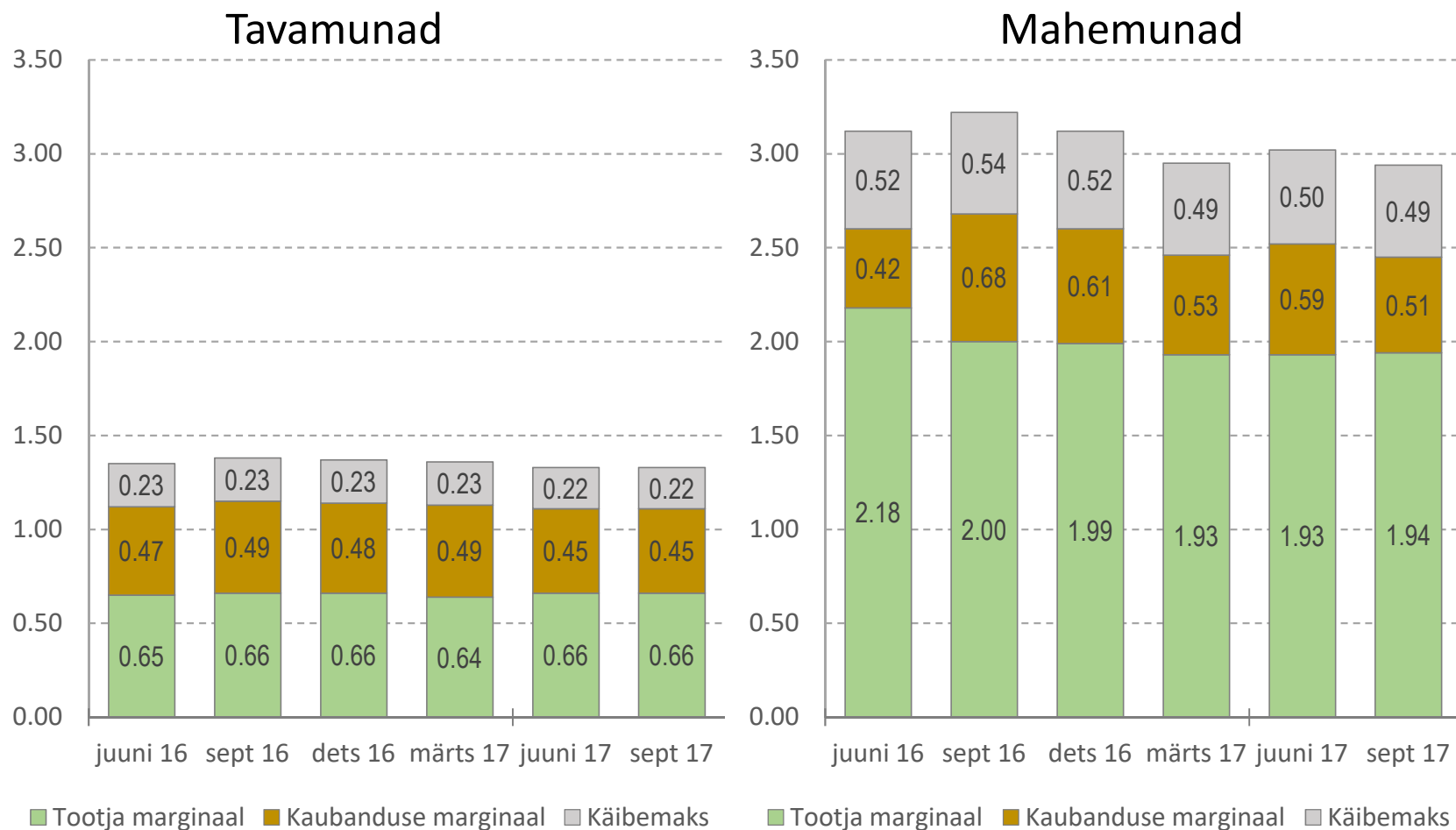
Hinnamarginaalide jagunemine: (tava)munad (M, €/10 tk)

Hinnamarginaalide jagunemine: (tava)munad (M, %)

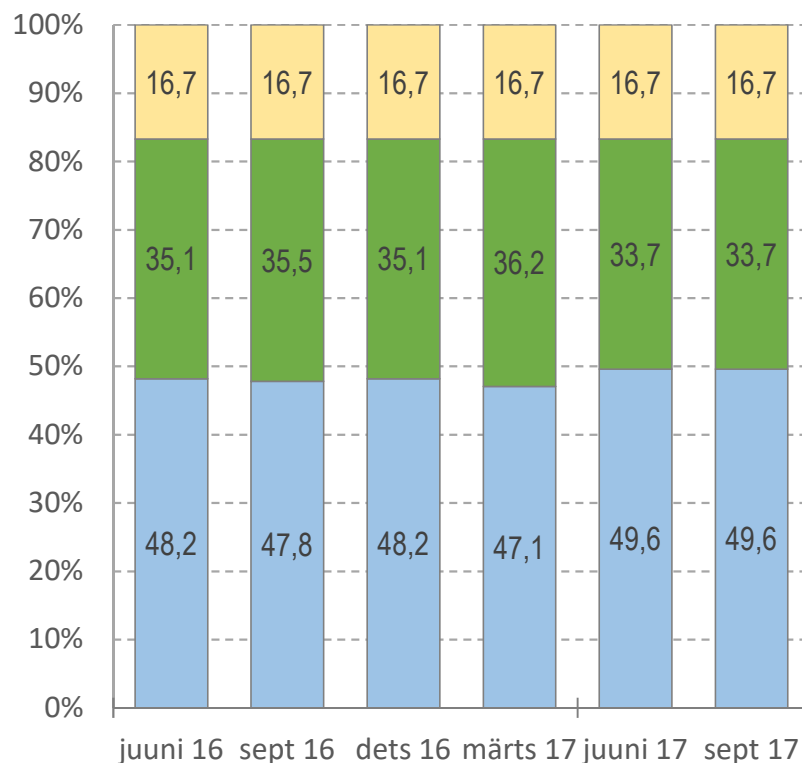

Hinnamarginaalide jagunemine (€/10 tk)

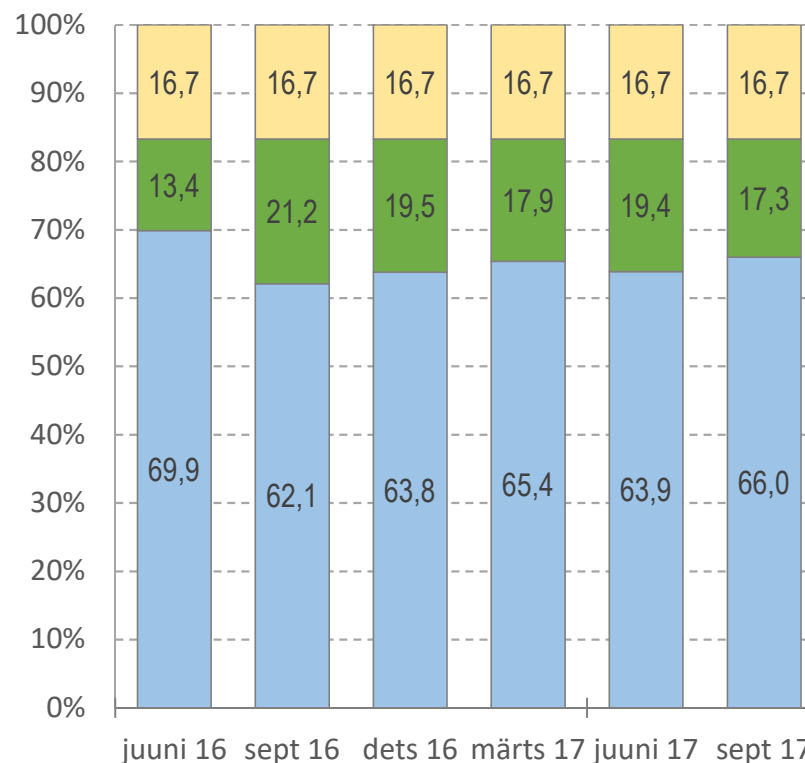

Hinnamarginaalide jagunemine (%)

Tavamunad

Mahemunad

■ Tootja marginaal ■ Kaubanduse marginaal ■ Käibemaks

■ Tootja marginaal ■ Kaubanduse marginaal ■ Käibemaks

- Viimaste aastate jooksul on põllumajandustootjate osa toote lõpphinnas olnud enamasti kerges langustrendis.
- Kõige enam kaotasid viimase 4 aasta jooksul tarneahela hinnamarginaalide arvestustes piimatootjad.
- Põllumajandusturu kriisides ja kokkuostuhindade langedes on esimestel kuudel suurendanud toote jaehinnast saadavat protsentuaalset osa nii tööstus kui kaubandus.
- Kui tegemist on ületootmisest tingitud kriisiga, millega ei kaasne tarbijate nõudluse langus, siis enamasti kaubandus suurendab kriisis oma osa hinnamarginaalis.
- Eesti põllumajandustootjat mõjutavad tugevalt (hindu alla surudes) importtooraine pakkumine toidutööstustele ja importtoidukauba pakkumine kaubanduses.

- Erinevalt kokkuostuhindade ja tööstuste väljamüügihindade info kogumisest ei ole Euroopa Komisjon suutnud käivitada hästi toimivat jaehindade vaatlussüsteemi, nii puudub rahvusvaheliselt võimalus arvutada hinnamarginaalide jaotust tarneahelas erinevates riikides.
- Selline rahvusvaheline analüüs oleks aga vajalik, sest annaks olulist lisainformatsiooni väga mitmete marginaalide jaotust mõjutavate tegurite kohta (isevarustatuse tase, ekspordi osakaal, ahela lülide turujõud ja tsentraliseeritus, ühistulise tegevuse tähtsus, ettevõtluse efektiivsus jne).